

עזר משפט

הלכות כתובות

תמצית כל סעיף וסעיף
החל מהגמרא והראשונים,
ועד השו"ע ונושאי כליו

אביעד תפוחי

ראש כולל הדיינות שדרות,
כולל הדיינות 'אור יוסף' בית חג"י,
אב"ד בבית הדין לממונות הר חברון

כל הזכויות שמורות לאביעד תפוחי.
אין להעתיק בכל אופן שהוא ללא רשות.

ניתן לרכוש ספרים נוספים של המחבר:
עזר משפט על חו"מ סימנים קפ"ט - ר"צ
עזר משפט על חו"מ סימנים רצ"א - תכ"ו
עזר משפט על אבן העזר סימנים א' - ס"ה
עזר משפט על אבן העזר סימנים קי"ט - קע"ח

להערות והארות ניתן לפנות:

אביעד תפוחי

052-4548760

0524548@gmail.com

חלק מההסכמות ומכתבי הברכה
התקבלו עבור עזר משפט על חו"מ
ומובאים לקמן לפי סדר קבלתם

ספר זה יוצא לאור באמצעות

תרומתו הנדיבה של ידיד נכבד ויקר

אשר תרם את הספרים לעילוי נשמת אביו

יעקב בן מנחם ואסתר ז"ל

איש תם וישר וירא אלוקים וסר מרע

עסק כל ימיו בגמילות חסדים עם הזולת

לבו ודלתות ביתו היו פתוחים לנזקקים

אהב והוקיר תלמידי חכמים

קבע עיתים לתורה בהתמדה

וחינך את ילדיו לתורה ויראת שמיים

ספר זה מוקדש לעילוי נשמת סבתי היקרה

מרת רבקה טלאשרי ז"ל

בנעוריה שרדה את אימי השואה והחליטה לעלות לארץ ישראל מתוך
שכנוע עמוק שזה מקומו של כל יהודי.

בכוחות על - אנושיים שיקמה את עצמה, והקימה משפחה לתפארת
יחד עם סבא ר' משה אליעזר.

נאבקה כלביאה ללדת את ילדיה ולגדל אותם לתורה וליראה.

אהבה את מדינת ישראל בכל נימי נפשה,
ושמחה על כל התפתחות והאחזות של עמנו בארץ.

זכתה לראות נכדים ונינים,

בהם ראתה את הנצחון שלה על צוררי ישראל.

השיבה את נשמתה הטהורה לבוראה ב"ז אייר,
יום פטירת זקנה הנודע ביהודה.

ולעילוי נשמת

הוריה שמואל דוד ופריידא לנדאו

אחיה ואחיותיה רחל, אליעזר יצחק, מנחם ואסתר

שנספו בשואה הי"ד

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים.

הוקדש ע"י

הוריי ר' יוסף דב ושרה תפוחי

בהוקרה ולכבוד ידידינו
הרב המחבר ובני ביתו,
בברכה שתזכה שיפוצו מעיינותיך ותמשיך
ללמד בדיבוק חברים
ולהוסיף בכתיבת חידושיך,
מתוך נאמנות ואהבה
לעם ישראל חוסנו וישועתו.
"כי אורך ימים ושנות חיים ושלוה
יוסיפו לך"

ולעילוי נשמת האשה, אוהבת התורה
ולומדיה

פייגע בת יצחק ומרים ע"ה

ספר זה מוקדש לעילוי נשמת הורינו

רפאל וגילת סיון ז"ל

יראי אלוקים וישרי דרך

גידלו את ילדיהם לתורה וליראת שמים

בנו את ביתם בבנימין

מתוך דביקות במצות ישוב הארץ

עסקו במכירת תשמישי קדושה

מתוך רצון לזכות את הרבים

במותם ציוו לנו את החיים

מוקדש על ידי המשפחה

הרב דוב ליאור

רב העיר
קריית ארבע היא חברון ת"ז

בס"ד, ב אלול תשע"ז

מכתב ברכה

הובאו לפניי שלושה קונטרסים של החיבור 'עזר משפט' מאת הרב אביעד תפוחי, העוסקים בענייני חושן משפט, הלכות אברה, אונאה ושומרים, ועברתי על חלק ממנו. הרב המחבר ציין את מקורות הדינים מהתלמוד ומגדולי הפוסקים הראשונים והאחרונים והוסיף הסבר קצר וקולע כדי להקל על הלומדים לדעת את מקור הדין ואת טעמו. אין ספק שחיבור זה יכול להיות כלי עזר חשוב לאברכי הכוללים השוקדים על לימוד הלכות חושן משפט, ולאפשר להם לדעת, לזכור ולהבין את הנושאים. יישר כוחו של הרב המחבר על ההשקעה והעמל הגדולים הניכרים מבין השיטין. יהי רצון שיוכה לעלות ולהצליח בעולמה של תורה, ויפוצו מעיינותיו חוצה לזכות את הרבים ולקרב את ישראל לאביהם שבשמים.

החתום לכבוד התורה ולומדיה,

דוב ליאור

אשר זעליג וייס

כגן 8

פעיה"ק ירושלים ת"ו

י"ב תמוז ע"ו

ב.ג

הן ראיתי את ספרו הנפלא של תלמידי יקירי ידיד נפשי הר"ה ג' אביעד תפוח שליט"א.
 ספר זה כשמו כן הוא "עזר משפט" סיכומים וביאורים לאורכה ולרוחבה של חשן משפט, ויש בו עזרה גדולה ותועלת חשובה לכל העוסקים במקצוע גדול זה של דיני ממונות.
 יודע אני את בקיאותו הגדולה של המחבר שליט"א בדיני ממונות בהיותו יושב ומשמש בפנינו בבית הדין בסברא ישרה ובהירה. וכך גם ספר זה מצויין בבהירות, בישרות בסדר נכון ובשפה ברורה ונעימה.
 בטוחני שהספר יהיה לתועלת גדולה, וברכתי להרה"ג שליט"א שדבריו יעלו על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן ורבים יאותו לאורו.

באהבת אומן

ב"ה
 י"ב תמוז, ע"ו
 הן ראיתי את ספרו הנפלא של תלמידי יקירי ידיד נפשי הר"ה ג' אביעד תפוח שליט"א.
 ספר זה כשמו כן הוא "עזר משפט" סיכומים וביאורים לאורכה ולרוחבה של חשן משפט, ויש בו עזרה גדולה ותועלת חשובה לכל העוסקים במקצוע גדול זה של דיני ממונות.
 יודע אני את בקיאותו הגדולה של המחבר שליט"א בדיני ממונות בהיותו יושב ומשמש בפנינו בבית הדין בסברא ישרה ובהירה. וכך גם ספר זה מצויין בבהירות, בישרות בסדר נכון ובשפה ברורה ונעימה.
 בטוחני שהספר יהיה לתועלת גדולה, וברכתי להרה"ג שליט"א שדבריו יעלו על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן ורבים יאותו לאורו.

באהבת אומן
 אשר זעליג וייס
 אב"ד וראש ישיבת דרכי תורה
 פעיה"ק ירושלים ת"ו

בס"ד, כ' אייר תשע"ז
1103-4/ע"ז

דברי ברכה

הזכאו לפני גליונות ספרי **"עזר משפט"** סיכומים על דיני חושן משפט, מקורות הדינים בתלמוד ובראשונים, הרמב"ם וש"ע, בתוספת הארות והערות, שכתב וערך הרב היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה, עמו עוז ותושיה, משנתו ערוכה וברורה, מזכה הרבים, תהלתו בקהל חסידים, יראת ה' היא אוצרו, שמן תורק שמו, כבוד שם תפארתו, הרה"ג **אביעד תפוחי שליט"א**.

אכן דבר נאה ויאה עשה הרב המחבר, ויעיל לחזרה ולשינון סיכומי ההלכות בחושן משפט, מקורות הדינים בש"ס, עם דעות הפוסקים הראשונים, ודעת הרמב"ם במקורו, ודברי מן הש"ע, ודעות האחרונים, והכל עשה בעיון ישר ונכון, כבהירות בסדר נאה ונכון, בטוב טעם ודעת, דבר דבור על אופניו, תפוחי זהב במשכיות כסף, ובעזה"י יהיה זה לתועלת לבני התורה הלומדים ומשננים הלכות אלו, ולפעלא טבא אמינא, איישר חיליה לאורייתא.

וראיתי את אשר כתב בהקדמתו בחשיבות לימוד הגמרא קודם שלומדים הלכות, וכבר אמרו בירושלמי (ר"פ ר"א זמילה) דכל תורה שאין לה בית אב אינה תורה, והשמיעונו כי אין להורות הלכה למעשה אלא ע"פ יסודות נאמנים בתלמוד, ובספר האשכול (בהלכות ס"ח עמוד ג) כתב: נשאל רב פלטוי גאון, איזה עדיף ומשובח, אם להעמיק בהלכות על פי התלמוד, או לעסוק בהלכות פסוקות וקטועות? והשיב, שרוב העולם מטין אחר הלכות פסוקות, ואומרים מה לנו להעמיק בקושיות ופלפולי הש"ס. אבל לא יפה הם עושים ואסור לעשות כן, שהם ממעטין התורה, וכתוב יגדיל תורה ויאדיר. ולא עוד אלא שגורמים שתשתכח התורה מישראל. ולא נתקנו הלכות פסוקות לשון בהם, אלא למי שלמד הש"ס כולו ועוסק בו תמיד, ואם מסתפק לו דבר בדין, ואינו יכול לפרשו, יעיין בהלכות ההם. עכ"ל. ולכן מוטלת חובה לפנות תחלה אל התלמוד, כי מן הבאר הזיהא ישקו העדרים, וכל תורה שאין לה בית אב [התלמוד] אינה תורה. ואם ד"ת עניים במקומן, הם עשירים במקום אחר. ואמרינן בסנהדרין (פב.) כי בתחבולות תעשה לך מלחמה, א"ר יוחנן במי אתה מוצא מלחמתה של תורה, במי שיש בידו חבילות של משנה. [אך כל שאין הדבר מבורר כל הצורך, מרכיב בראיות לחזק הדבר, ולאפושי גברי נמין].

ועיין למרן החיד"א בכרכי יוסף (יודה דעה סימן רסו סק"ח) שהביא בשם תשובת הגאונים כ"י, שכתבו כדברי ספר האשכול הנז' ע"ש. [והובא לשונו להלן עמוד הבא]. והביא מספר יש נוחלין שכתב, לימוד מסכת ברכות ענין גדול, מסכת שבת ענין מפואר, כתובות כולל כל התלמוד, חולין, עכו"ם, נדה, כלל גדול. ונדע מה שהפליגו גורי האר"י ז"ל בשבח הלימוד בתלמוד בבלי, וכתב מרן החיד"א בשם הגדולים (מערכת ד' אות נו) דאפשר דמשום הכי כמעט כל העסק הוא בתלמוד בבלי. ועיין במאורי אור (ערך גלות, ובסוף הספר). והאמוראים הראשונים מתחלה שחיברו ירושלמי זכו וכו' ואחר חיברו תלמוד בבלי כמ"ש הרמ"ז. ואחר כך האחרונים פירשו הירושלמי, זה היה על ידי עסק הבבלי, ומשם באו לפרש הירושלמי ועלה בידם שתיים כהלכתם. ומזה תשכיל גודל קדושת נשמת

הרמב"ם שחיבר הלכות ע"פ הירושלמי. נבמקום שלא מצינו הדין בתלמוד בבלי. ורבינו יהודה בר יקר שעשה פירוש לירושלמי, ומ"מ גם הם היו צריכים לעסוק ביותר בתלמוד בבלי.

ובשו"ת חות יאיר (סימן קכז) האריך בדבר סדר הלימוד לבני ישיבה צעירים, וכתב שם, דכודאי התלמוד אין לך מדה טובה הימנה, אכן הוא דרך רחוק מאד מאד, כי אם ילמד עם גפ"ת הקבוע שם בלימוד הכללי עוד דף אחד מהש"ס, והוא די והותר אף לבחור חשוב, אם יבקש שיתקיים בידו ויחרוך רמיה צידו, ולא ילך קמא קמא ברוח, נמצא שיכלה כמה שנים עד שיתקיימו בידו ד' זה' מסכתות גדולות, ולימוד הטורים והסמ"ע ראיתי בחורים רבים שוגים בזה, ששומעין כל יום שיעור מאלה ואינו תכלית כללי רק לדיני ממונות, שהוא על פי הסכרא והנכון קצה האחרון מן הלימוד וחלילה לי להקטין מעלות משפטי ה' כי חיות הנה, וממקום קדוש יהלכו, לא כמשפטי הגוים שהמה בנויים על שיקול הדעת ושכל האנושי, כמ"ש החכם האמתי מהר"ע בעל העקידה, שפתים ישק, רק שהיפוך הסדר הנכון הזה אינו רק מג' פנים. הא' לפעמים הרב המגיד בחר בזה בשביל עצמו כדי ללמוד דיני ממונות, ואפשר שהוא כבר מילא כריסו בשאר החלקים, הב' מפני הגובה והגאון אשר יחשבו בהם בקיאים בדיני ממונות, יצא טבעם תוך בני אדם וכו', ויקבלו שכר וכו', והוא לימוד שלא לשמה וגרע מיניה שתכליתו מצה ומריבה, להצדיק רשע ולהרשיע צדיק, והיא לא תצלח, והג' בחרו בדבר שיש בו פלפול ועומק כענין הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע וכו', והוא אמת, רק שדבר בעתו מה טוב, ואין ראוי למאוס מי השילוח ההולכים לאט, שיש בהם יפי כח וזכות אב"א, משום דתדיר שהוא חוב' היום שראוי לדעת כל איש ישראל, והוא חלק או"ת, ואחריו חלק יו"ד, שג"כ מה טוב ומה נעים שידע להבין ולהורות בביתו דברים קלים, שהם כביעותא בכותחא, או אם יתרמי במקום שאין איש, ואב"א משום דמקודש שבשני חלקים אלו נכללים תילי תילי מצות חובות הגוף הנה, ודקדוקיהן כפלי כפלים ממה שימצאו בחו"מ, אף כי בכללם אין בהם חובת ידיעה המגיע לחובת מעשה. והנה בדורותינו זה החלק המובחר והטוב, חלק אורח חיים כשמו כן הוא, יושב שכול וגלמוד אין איש שם על לב, דוגמת מסכת מועד קטן שזכר בעל ספר חסידים. והנה בדורות הראשונים לפי מה ששמעתי היו שומעים ולומדים בבחירתם ספר העקידה, והעיקרים, והכוזרי, ודוגמתן, מפני שהיה כל מגמתן להשלמת נפשם, שהוא האמונה בשרשי הרת, לכן למדו ספרים המדברים וחוקרים בזה. ובזה יפה עושיין דורות הללו שמתרחקים מאותן הלימודים, כי טוב ויפה לנו ולבנינו להאמין האמונות המוטלים עלינו בלי חקירה. גם היו קצתם לומדי' מטעם הנ"ל ספר חובת הלבבות, והוא מדבר ג"כ בחקירה בשער הראשון, ובשאר שערים מלא דעת ויראת ה'. ועמ"ש בהקדמה על איש שלמד דיני גיטין וקידושין, ולא ידע דבר מחובת הלבבות, המוטל על כל איש ישראלי. ע"ש. וע"ע בספר עיקרים (מאמר א' ע"ס 12).

כי גם חלק או"ת מוטל על כל איש ישראל לדעת לפחות כלליו ורוב פרטיו, והרי זה לימוד המובחר ששנו רז"ל, הלמד ע"מ לעשות ולקיים, שמספיקין בידו וכו'. ע"כ. והגאון החזון איש באגרותיו חלק ג' (פרק תיח) כתב, דמי שאינו יודע את כל הש"ס אינו יכול לומר סברא ישרה בעיניו.

Yitzhak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of The Great Rabbinical Court

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ונשיא בית הדין הרבני הגדול

גם הגאון רבי ישראל סלנטר (אור ישראל סי"ח) כתב, ללמוד התלמוד הוא העיון הנכון לשאוב יסודות התלמוד בפרטיו ממקומות המפוזרים ולהביין ולהורות כדת, וזאת היא שימוש תלמידי חכמים, וקרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים ה"ז עם הארץ (ברכת טז):

וברכתי להרב המחבר שיה"ר וחפץ ה' בידו יצלת, ויפוצו מעיינותיו חוצה, ולהמשיך בזיכוי הרבים בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, ויזכה לברך על המוגמר להוציא לאור כל כתביו על חושן משפט, שובע שמחות וכל טוב.

בברכת התורה,

יצחק יוסף

הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ונשיא בית הדין הרבני הגדול

תוכן ענינים

23..... סימן ס"ו/ דיני כתובה

(א) מה אסור ללא כתובה, ע"י קנין, ערב קבלן, חתימת העדים - 23 / (ב) אתפוסה מטלטלים - 25 / (ג) (ט) מתי מועיל תנאי או מחילה - 25 / (ד) איזה תאריך כותבים בכתובה החדשה? - 28 / (ה) מכרה כתובה - 29 / (ו) כתובה דאורייתא או דרבנן, סכום הכתובה - 29 / (ז) תוספת כתובה - 31 / (ח) קנין על התוספת - 31 / (י) כתובות גבוהות יותר - 32 / (יא) הכל כמנהג המדינה - 32 / (יב) חילוקי מנהגים בין המקומות - 34 / (יג) עדים פסולים על הכתובה - 34 /

35..... סימן ס"ז/ כתובת אלמנה וחש"ו

(א) (ב) בתולה מן האירוסין ומן הנישואין - 35 / (ג) גיורת שבויה ושפחה - 36 / (ד) גדול שבא על קטנה, וקטן שבא על גדולה - 36 / (ה) נמצאת בעולה או מוכת עץ - 36 / (ו) בוגרת, סומא ואילוניות - 37 / (ז) שוטה - 37 / (ח) (ט) חרשת - 37 / (י) חרש - 38 / (יא) קטן וגר - 38 /

40..... סימן ס"ח/ טענת פתח פתוח ודמים

(א) (א) התייחדו קודם החופה - 40 / (ב) מקום שנהגו למשמש - 40 / (ג) בוגרת - 41 / (ד) בירור המציאות בכל טענה - שמא היא בתולה - 41 / (ה) בירור המציאות בטענה שאין לה דמים - שמא היא דוקרטי או חולה - 42 / (ו) בירור המציאות בטענה שהפתח פתוח - שמא הטיח, בחור שאינו בקי - 42 / (ז) כשטענתו טענה - האם אסורה לו - 43 / (ח) כשטענתו טענה - האם מקבלת כתובה - 47 / (ט) אשה שטוענת בברי - 49 / (י) עד מתי יכול לטעון - 50 /

51..... סימן ס"ט/ חיובי הבעל לאשתו ולבניו

(א) (ב) הבעל מתחייב עשרה דברים - 51 / (ג) וזכאי לקבל ארבעה דברים - 52 / (ד) איני ניוזנת ואיני עושה - 52 / (ה) לבטל הסכמים אחרים - 54 / (ו) (ז) ג' דברים שא"א להתנות לבטל - 54 /

56..... סימן ע"ו/ מזונות האשה

(א) (א) עולה עמו ואינה יורדת - 56 / (ב) משרה אותה ע"י שלישי - 57 / (ג) כמות המזונות שחייב - 57 / (ד) מזונות לאישה שוטה - 59 / (ה) מי שהלך למדינת הים - 60 / (ו) לתת לה דבר אחר - 63 / (ז) האם גובים מהנפקד והשואל עבור מזונות האשה - 63 / (ח) לותה, מי שהתנדב לזון אותה - 63 / (ט) אמר לה מראש 'צאי מעשה ידיך למזונותיך' - 66 / (י) (יא) טענות הבעל לפטור - 67 / (יב) אשה שעברה לבית אחר - 68 / סיכום הסימן - 70 /

71..... סימן ע"א/ מזונות הילדים

(א) (ד) גדרי החיוב - 71 / (ב) (ג) הלך למדינת הים או נשטתה - 73 / (ד) הבא על הפנויה - 74 /

75..... סימן ע"ב/ המדיר אשתו מלהנות לו

76..... סימן ע"ג/ כסות ומדור

(א ד) כסות, מדור, וכלי תשמיש - 76 / ב) גודל המדור - 77 / ג) תכשיט - 77 / ה) אם אינו נותן לה - 77 / ו) ז) ח) לקטני קטנים, כשטוענת שלא נתן לה כסות וכו' - 77 / ט) מישכן כסות אשתו למלוה - 77 /

79..... סימן ע"ד/ נדרה היא או הוא שלא תתקשט ועוד

(א) אסורה בתשמיש אם תתקשט - 79 / ב) נדרה לא להתקשט - 81 / ג) שלא תשאל ולא תשאל - 82 / ד) שלא תלך לבית אביה - 82 / ה) ו) שלא תלך לבית האבל - 83 / ז) ח) שלא תלך למרחץ, שתלך יחפה - 83 / ט) י) למנוע מקרובים לבקר - 84 / יא) יב) לכוף לעבור דירה - 84 /

85..... סימן ע"ה/ מעבר דירה

(א) מעבר מארץ לארץ - 85 / ב) מעבר באותה הארץ - 87 / ג) הכל מעלין לא"י ולי"ם - 88 / ד) איש או אשה שמסרבים לעלות לא"י - 88 / ה) במקום סכנה - 89 /

90..... סימן ע"ו/ עונה

(א) הטיילים - 90 / ב) פועלים וכו', תלמידי חכמים - 90 / ג) אדם חלש - 91 / ד) ליל טבילה, יוצא לדרך - 91 / ה) שינוי מלאכתו - 92 / ו) מחילת האשה על עונה - 93 / ז) עונה לכמה נשים - 94 / ח) לשאת אשה נוספת - 94 / ט) מדיר מתשמיש - 94 / י) כיצד מדירה - 95 / יא) המונע מאשתו עונתה באונס או ברצון - 95 / יב) ע"מ שתעשי מעשי קלון - 95 / יג) הוא בבגדו והיא בבגדה - 96 /

97..... סימן ע"ז/ מורדת

(א) בעל שמורד - 97 / ב) ג) מורדת - 99 / ג) דינא דמתיבתא במאיס עלי מבורר - 107 / ד) הוא טוען שמורדת והיא טוענת שנבעלת כרגיל - 109 / ה) אם אביה עוד לא נתן הגדוניה - 109 /

111..... סימן ע"ח/ פדיונה

(א) אמר הרי כתובתה ותפדה עצמה, לבטל הסכם פירות - פרקון - 111 / ב) יתר על דמיה - 112 / ג) יתר על כדי כתובתה - 112 / ד) מוכרים מנכסיו כדי לפדותה - 113 / ה) הדיר את אשתו וא"א להחזירה אליו - 113 / ו) לפדות אשת כהן, נבעלה ברצון - 114 / ז) חייבי לאוין - 115 / ח) נשבית ומת בעלה, יבם פטור מלפדות - 115 /

116..... סימן ע"ט/ רפואתה

(א) ב) חיוב רפואתה - 116 / ג) לגרש כשהיא חולה - 116 /

118..... סימן פ/ מעשה ידיה

(א) הכל כמנהג, מעש"י ע"י הדחק - 118 / ב) ג) ד) ה) עשירה חייבת במלאכה, בדברי חיבה, ושימוש - 119 / ו) אשה עניה - 122 / ז) הכניסה שפחה אחת - 122 / ח) הכניסה שתי שפחות - 122 / ט) ממון של הבעל לקניית שפחה - 122 / י) עולה עמו ואינה יורדת עמו - 123 / יא) יב) הוספת מזונות

למניקה - 124 / ג) ילדה תאומים - 124 / יד) הנקת בן אחר - 125 / טו) מורדת ממלאכה, אמרה איני נזונת - 125 / טז) ויכוח ביניהם אם עושה המלאכות - 126 / יז) אשה ששברה כלים - 126 / יח) מזונות שלא במסגרת הכתובה, טוען שמחלה לו על מזונות - 126 /

129..... סימן פ"א/ המקדיש מעשה ידי אשתו

א) בעל שהקדיש מעשה ידי אשתו - 129 / ב) אשה שהקדישה את מעשה ידיה - 130

131..... סימן פ"ב/ הנקה והחזקת הילדים

א) נדרה שלא להניק - 131 / ב) הבעל רוצה שלא תניק - 132 / ג) עולה עימו - 132 / ד) טוענת שאינה חייבת - 132 / ה) גרושה - 132 / ו) מזונות גרושה מניקה ומעוברת - 133 / ז) היכן גדלים ילדים של זוג גרושים - 133 / ח) טיפול האם בילדים - 135

136..... סימן פ"ג/ החובל באשת איש

א) החובל באשת איש - 136 / ב) המזיק את אשתו בתשמיש המיטה - 137 /

138..... סימן פ"ד/ מציאת האשה

א) מציאת האשה - 138 /

140..... סימן פ"ה/ דין נכסי מלוג וצאן ברזל

א) פרקונה תחת פירות - 140 / ב) הבדל בין צ"ב למלוג - 140 / ג) הגדרת החפץ כנכסי צ"ב - 141 / ד) מתי בעל יכול לדון על נכסי אשתו - 141 / ה) קנין פירות לאו כקנין הגוף - 143 / ו) בעל לוקח הוי - 143 / ז) איזה פירות לבעל? - 144 / ח) מתנה שקיבלה מהבעל לפני הנישואין - 145 / ט) המוכר שדה לאשתו - 145 / י) בעל ואשה שמתווכחים האם המעות היו טמונים או לא - 146 / יא) קיבלה מתנה מאחר - 146 / יב) כסף הנמצא תחת יד האשה - 148 / יג) מה קונים בכסף, מה מוגדר כפירות - 150 / יד) עצים ועבדים זקנים - 151 / טו) נפלו לה פירות תלושים או מחוברים - 152 / טז) בהמת נכסי מלוג - 152 / יז) יח) בעל שמכר קרקע לפירות - 153 / יט) לתת את השפחה של האשה לשימוש צרתה - 154 /

155..... סימן פ"ו/ פקדון או הלואה מאשה נשואה

א) פקדון מהאשה - 155 / ב) בעל שלוה מאשתו - 156 /

160..... סימן פ"ז/ אין חזקה בנכסי אשת איש

א) חזקה בנכסי אשתו או בנכסי בעלה - 160 / ב) חזקה של אחר בנכסי אשת - איש / 160

161..... סימן פ"ח/ דין נ"מ וצ"ב כשמתגרשת או מתאלמנת

א) שבועה - 161 / א2) ב) גביית נ"מ ונכסי צ"ב 161
 ג) כליי אני נוטלת - 162 / ד) אינה רוצה את הכלים שלה - 162 / ה) יורשים שהקדישו - 163 / ו) דין פירות המחברים והתלושים - 163 / ז) ח) הוציא הוצאות על נכסי אשתו - 164 / ט) מורדת - 164 / י) אשתו קטנה שמיאנה - 165 / יא) בעל שמת - 165 / יב) בעל שהוריד אריס - 165 /

- סימן פ"ט/קבורתה.....166**
 (א חיוב קבורה - 166 / ב) אדם זר קבר אותה - 167 / ג) הבעל במדינת הים - 167 / ד) אלמנה - 167 /
- סימן צ"ו/ ירושת הבעל, ומכירת נ"מ ונכסי צ"ב.....168**
 (א) בעל יורש את אשתו - 168 / ב) נכסי לפלוני ואחריו ליורשי - 172 / ג) ירושה תלויה בכתובה ונישואין - 173 / ה) ספק גירושין - 174 / ו) נפל הבית עליו ועל אשתו - 175 / ז) מברחת - 176 / ח) כתבה כל נכסיה לאחזר ללא תנאי - 177 / ט) אשה שמכרה נכסי מלוג - 177 / י) בעל מודה שהרשה למכור - 180 / יא) יב) נכסים שאינם ידועים, ארוסה שמכרה - 180 / יג) יד) אשה שמכרה נכסי צ"ב, בעל שמכר נ"מ וקרקע צ"ב - 181 / יד) בעל שמכר מטלטלים של נכסי צ"ב - 183 / טו) דין מטלטלין שנתן לאשתו - 185 / טז - יח) מתי אשה יכולה לטעון נח"ר עשיתי לבעלי - 186 / יט) 'עשי מה שתרצי' - 188 / כ) קדימות בגביה - 188 /
- סימן צ"א/ הגדרת הבעל בנכסי אשתו.....189**
 (א) הלוותה ונשאת - 189 / ב) נכסי לך ואחריך לפלוני - 189 / ג) שומא הדרא - 190 / ד) לותה ונשאת - 191 / ה) מה מוגדר מלוה בשטר ומה מוגדר מלוה בע"פ - 192 /
- סימן צ"ב/ איש שסילק עצמו מממון אשתו.....195**
 (א) ג) דין ודברים אין לי בנכסך - 195 / ב) סילוק מנכסים שיפלו לאחזר מכן - 196 / ד) דין ודברים אין לי בנכסך ובפירוטיהן - 197 / ה) דין ודברים אין לי בנכסך ובפירי פירוטיהן - 197 / ו) דין ודברים אין לי בפירי פירות - 198 / ז) ח) שלא יירשנה - 198 /
- סימן צ"ג/ מזונות האלמנה.....200**
 (א) לא ניתנה כתובה להגבות מחיים - 200 / ב) מזונות לגרושה ולספק מגורשת - 201 / ג) האם היורשים יכולים להגבות כתובה - 202 / ד) מזונות האלמנה כשיש נכסים מועטים - 203 / ה) תבעה כתובה - 203 / ו) 'תנו לה מזונות יתר על כתובה' - 205 / ז) תבעו אותה להנשא או התאסה - 205 / ח) מכרה כתובה - 206 / ט) מחלה כתובה - 206 / י) יא) יב) מכרה מקצת - 207 / יג) יכולה לגבות את כל הנכסים למזונות - 208 / יד) אלמנה שלא תבעה מזונות - 208 / טו) אלמנה שאמרה שלא קיבלה מזונות - 208 / טז) נתן לאשתו קרקע לכתובה - 209 / יז) באה ממדינת הים ואמרה מת בעלי או גרשני בעלי - 209 / יח) אלמנה שאין בידה שטר כתובה - 209 / יט) כד) האם אלמנה צריכה שבועה לגבות מזונות - 210 / כ) כא) משועבדים, מטלטלין - 210 / כב) היה נשוי כמה נשים - 213 / כג) תפיסת מטלטלין - 213 / כה) מכירת נכסים עבור מזונות - 214 / כו) למשכן נכסים לצורך הלוואה למזונות - 215 / כז) כח) מכרה לעצמה - 215 / כט) אחריות - 216 / ל) לא) לב) כמה מוכרת בכל פעם - 216 /

- 217..... סימן צ"ד/ דירת האלמנה**
 (א) מדור - 217 / (ב) ג) (ה) נפל המדור - 217 / (ד) מכרו את המדור - 218 / (ו) אלמנה שרוצה לדור בבית אביה - 219 / (ז) פריעת מס עבור האלמנה - 219 /
- 220..... סימן צ"ה/ מעש"י האלמנה**
 (א) מעשי ידי האלמנה - 220 / (ב) אלמנה מניקה - 221 / (ג) איזה מלאכות עושה - 221 / (ד) מציאה ופירות - 221 / (ה) מותר מזונות ובלאות - 222 / (ו) תובעת מזונות - 222 / (ז) אשה שירדה לנכסי בעלה והשביחה אותם - 222 /
- 225..... סימן צ"ו/ שבועה כדי לגבות את הכתובה**
 (א) שבועה כדי לגבות את הכתובה - 225 / (ב) נוסח השבועה - 229 / (ג) שבועה לבניה הקטנים - 230 / (ד) אלמנה שטוענת שקבלה מבעלה מתנה מלבד הכתובה - 230 / (ה) אלמנה שמכרה או נתנה ללא שומא או ללא שבועה - 230 / (ו) אלמנה שמחלה לבע"ח של בעלה - 232 / (ז) פוגמת כתובתה - 232 / (ח) ע"א מעיד שהכתובה פרועה - 233 / (ט) י' גובה מלקוחות או שלא בפניו - 233 / (יא) יב) יג) אופן השבועה - 234 / (יד) פוחתת כתובתה - 235 / (טו) היא טוענת שכתובתה מאתים והוא טוען שכתובתה מנה - 235 / (טז) יז) היה נשוי כמה נשים - לענין השבועה - 236 / (יח) היה נשוי כמה נשים - לענין גביית הכתובה - 236 / (יט) כא) אופן השבועה באלמנה - 237 / (כ) אופן השבועה בגרושה - 238 /
- 239..... סימן צ"ז/ שבועה בטענת ספק**
 (א) על איזה טענות משביע בספק - 239 / (ב) מתי משביע בספק - 239 /
- 241..... סימן צ"ח/ אופנים שגובה ללא שבועה**
 (א) (ב) נדר ושבועה אין לי עליך - 241 / (ג) נדר ושבועה אין לי עליך ועל הבאים ברשותך - 242 / (ד) (ו) (ז) נדר ושבועה אין לי ולבאים ברשותי - 243 / (ה) מה שמכרה בין מיתה לקבורה - 245 /
- 246..... סימן צ"ט/ שמים בגדי אלמנה**
 (א) בגדי אלמנה וגרושה - 246 / (ב) שאר מתנות - 248 /
- 250..... סימן ק'/ גביית הכתובה**
 (א) קרקע או מטלטלין - 250 / (ב) זיבורית, ראוי - 253 / (ג) גביה ממשועבדים - 256 / (ד) שתי נשים ואחת ויתרה על השעבוד - 257 / (ה) המעות בהם פורע - 257 / (ו) (ט) יב) גט ללא כתובה - 257 / (ז) (ח) מת בעלי - 260 / (י) יא) כתובה ללא גט - 261 / (יג) שתי כתובות ושני גיטין - 262 / (יד) שתי כתובות וגט אחד - 263 / (טו) שני גיטין וכתובה אחת - 263 / (טז) גט כתובה ועדי מיתת הבעל - 263 /
- 264..... סימן ק"א/ עד מתי גובה כתובתה**
 (א) מתי אומדים שמחלה על הכתובה - 264 / (ב) כיבדו אותה ביותר - מתביישת לתבוע - 265 / (ג) נדוניה - 265 / (ד) גרושה - 265 /

- 266..... סימן ק"ב/ב גביית הכתובה**
 (א כתובה ובע"ח כשיש קדימות בגביה - 266 / ב) ג) ה) כתובה ובע"ח כשאין קדימות בגביה - 267 /
 ד) אם יש מעות וקרקע - 269 / ו) ערב על הכתובה - 270 / ז) אם יש ערב דכתובה ידיר אותה הנאה
 - 271 / ח) אם הקדיש נכסיו ידיר אותה הנאה - 271 / ט) גביה מלקוחות - 272 /
- 273..... סימן ק"ג/ג כיצד אלמנה מוכרת לגביית הכתובה**
 (א) ג) מכירה בכ"ד או שלא בכ"ד - 273 / ב) אחריות על היתומים - 274 / ד) שבועה - 274 / ה) מכרה לעצמה - 275 / ו) מכרה שווה מנה במאטים או שווה מאטים במנה - 275 / ז) ח) מכרה מעבר
 לכתובתה - 276 /
- 277..... סימן ק"ד/ד הכרזה ושומת בי"ד**
 (א) הכרזה - 277 / ב) לא הכרזו - 277 / ג) ד) מכרו בזול - 277 / ה) כפיית בי"ד - 278 / ו) שליח -
 / 278
- 280..... סימן ק"ה/ה מוכרת או מוחלת כתובתה**
 (א) מכירת הכתובה בטובת הנאה - 280 / ב) שבועה - 280 / ג) חלק בכורה - 282 / ד) תנאי הכתובה
 - 282 / ה) אופן המחילה - 283 / ו) מחילה על הכתובה - 283 / ז) בן שמכר את כתובת אמו בחיי
 אמו - 284 /
- 285..... סימן ק"ו/ו כתב לאשתו קרקע כלשהוא**
 (א) איבדה כתובתה - 285 / ב) מקרים שלא איבדה כתובתה - 286 /
- 288..... סימן ק"ז/ז כתב כל נכסיו לאשתו**
 (א) הכותב כל נכסיו לאשתו - 288 / ב) אשתו גרושה או ארוסה - 288 / ג) ד) ה) אשה שזכתה בכל
 נכסי הבעל כמתנה - 288 / ו) שתי נשותיו - 289 / ז) אשתו ובנו - 289 / ח) אשתו ואחר - 290 / ט)
 לשונות ברורים - 291 / י) נתן לבנותיו סך מסויים ואח"כ נתן לאשתו את השאר - 291 /
- 292..... סימן ק"ח/ח תטול אשתי כאחד מהבנים**
 (א) תטול כאחד מהבנים - 292 / ב) נתמעטו הבנים - 292 / ג) מתו כל הבנים - 293 /
- 295..... סימן ק"ט/ט שכ"מ שנתן לאשתו מתנה**
 (א) ב) תנו מאטים כראוי לה או בכתובתה - 295 / ג) לשונות נוספים - 295 / ד) נתן לה בגדים במתנה
 - 296 /
- 297..... סימן ק"י/י כותבים שובר לאשה**
 (א) כתיבת שובר - 297 / ב) מצא שובר - 297 /
- 299..... סימן קי"א/א בנין דכרין**
 (א) ד) הקדמה - 299 / ב) מותר דינר - 299 / ג) ראוי - 299 / ה) מרובים ונתמעטו - 299 / ו) ז) ח) ט)
 אשה אחת מתה בחייו ואשה אחת מתה אחר מותו - 300 / יא) יב) בעל שמת בחיי אשתו - 301 /

/ג) לא גובה ממשועבדים - 301 / יד) מקרקע - 301 / טו) מוכרת או מוחלת כתובתה - 302 / זז)
ביטול תקנת כתובת בנין דכרין - 302 / יז) מתנת שכ"מ - 302 /

304..... סימן קי"ב/ מזונות הבנות

א) מזונות הבנות - 304 / ב) מעש"י הבת - 305 / ג) התארסה - 305 / ד) גרושה, אלמנה ומיאנה -
306 / ה) מקרים מיוחדים - 307 / ו) השווה והשונה בין מזונות הבנות ומזונות האלמנה - 309 / ז)
נכסים משועבדים - 309 / ח) התחייב בקנין לזון את בנותיו - 310 / ט) פסק לזון את בנותיו אחר
בגרות או אירוסין - 312 / י) רוצה שלא יזונו - 312 / יא) מי שמת והניח בנים ובנות - 312 / יב)
מטלטלים - 313 / יג) מרובים והתמעטו - 313 / יד) מועטים ונתרבו ומכירת המועטים - 313 / טו)
מחויבויות נוספות - 314 / טז) אלמנה ובת - 315 / יז) מזונות הבת קודמים לכתובת בנין דכרין - 315
/ יח) בנות גדולות וקטנות - 315 /

316..... סימן קי"ג/ עישור נכסים

א) שמים באב - 316 / ב) מטלטלין - 317 / ג) כבעלת חוב של האחים - 319 / ד) הניח כמה בנות -
320 / ה) גובה מלקוחות - 320 / ו) מזונות האלמנה מול עישור נכסים או כתובת בנין דכרין - 320 /
ז) בגרה או נשאת ולא תבעה את עישור הנכסים - 321 / ח) הניח שתי בנות ובן ומת הבן - 322 / ט)
כשאין בן אין זכות לעישור נכסים - 322 / י) אל יתפרנסו מנכסי - 323 /

324..... סימן קי"ד/ קיבל עליו לזון בת אשתו

א) המקבל עליו לזון את בת אשתו - 324 / ב) מעשה ידיה - 325 / ג) התחייבות לבת - 325 / ד) גביה
ממשועבדים - 326 / ה) הבת מתה או חלתה - 326 / ו) האמא התגרשה - 327 / ח) ט) שניים התחייבו
לזון אותה - 328 / י) אם הבת נישאת - 328 / יא) כל זמן שאת עימי - 328 / יב) המקבל עליו לזון
את חברו - 329 /

330..... סימן קט"ו/ היוצאת ללא כתובה

א) ב) דת משה - הכשילה אותו באיסור - 330 / ג) דת משה - נודרת ואינה מקיימת - 332 / ד) דת
יהודית, התראה - 333 / ה) כתובתה ונכסיה - 338 / ו) האומרת טמאה אני - 339 / ז) אם הבעל מאמין
לע"א או שראה בעצמו - 346 / ח) ט) קינוי וסתירה - 347 / י) השביע אותה שלא תדבר עם פלוני -
/ 348

349..... סימן קט"ז/ נשא אשה באיסור

א) חייבי לאוין - 349 / ב) חייבי עשה - 352 / ג) איילונית - 352 / ד) שניה - 354 / ה) ממאנת -
/ 355 / ו) קטנה היוצאת בגט - 355 /

358..... סימן קי"ז/ אשה שיש בה מומים

א) רואה מחמת תשמיש - 358 / ב) אשה שאינה ראויה להבעל - 360 / ג) ד) קידש סתם וכנס סתם -
361 / ה) מומים שבגלוי - 361 / ו) מקומות שונים - 361 / ז) מום שנולדה עימו - 362 / ח) ט) ספק

מתי נולדו המומים - 362 / ט) אם ידוע שידע על המומים - 364 / י) עד מתי יכול לטעון טענת מומים
- 364 / יא) אשתו נכפת - 365

367..... סימן קי"ח/ תשובות הרא"ש בנושאי נדוניה

הקדמה - 367 / א) תקנת טליטולה באלמנה - 367 / ב) תקנת טליטולה בגרושה - 367 / ג) מזונות
האלמנה - 368 / ד) אלמנה שפרעה חובות בעלה - 368 / ה) גבייה ממשועבדים - 368 / ו) ספק תקנה
- 369 / ז) מלוה מאוחרת - 369 / ח) מחילה על זכותה במחצית הנכסים - 369 / ט) בעל שנתן
לאשתו שט"ח שתגבה בו מהבעל - 369 / יא) תנו - 371 / יב) הכניסה לו קרקע והוא כתב לה שט"ח
על דמי הקרקע - 371 / יג) ספק מי מת תחילה - 371 / יד) טו) תנאי שלא ישא אשה נוספת - 372 /
טז) נשבע לתת מה שירויה - 372 / יז) אשה שטוענת שמחלה באונס - 372 / יח) קבורת הבעל מול
גביית הכתובה - 372 / יט) תנאי מנישואין קודמים, תקנת שו"ם - 373 /

376..... שאלות ממבחני הרבנות הראשית לישראל

סימן ס"ו/ דיני כתובה

גמרות

כתובות דף נו. רבי יהודה אומר **עד** דף נז. במשנה.
כתובות דף י. איתמר אמר רב נחמן **עד** ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן.
כתובות דף יב. אחת אלמנת ישראל **עד** דף יב: במשנה.

ס"ק יסודיים בפת"ש

ס"ק ה, ח.

א) מה אסור ללא כתובה, ע"י קנין, ערב קבלן, חתימת העדים

כתובות נו. - כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאמנה ממנה בעילתו בעילת זנות.

נחלקו הראשונים במשמעות האיסור -

◀ טור, **שו"ע** - אסור אפילו להתייחד ללא כתובה.

◀ רמב"ם (עפ"י ח"מ וב"ש) - מותר להתייחד ללא כתובה, אלא שלכתחילה יש לכתוב

כתובה קודם היחוד שמא יבוא לבעול.

◀ ר"ן, **רמ"א** - מותר להתייחד ללא כתובה, האיסור רק לבעול. ואין חשש שיחוד יביא

לידי בעילה כיון שלא תתצצה לו כל עוד אין לה כתובה. וכן מוכח בכתובות (ז) שרק

כשבא החתן לבעול בשבת אמר להם רב אמי אתפסוה מטלטלין, למרות שכבר התייחדו

מאז יום רביעי.

שכר הסופר

ב"ב קסח, **שו"ע** - הבעל חייב בשכר הסופר, ככל שטר חוב שמי שנהגה כותב אותו (-

הלוקח במו"מ, הלווה בהלוואה, המקבל באריסות).

כל נכסיו משועבדים

כתובות פ, **שו"ע** - לא יאמר לה הרי כתובתך על השולחן אלא צריך לכתוב שטר

התחייבות שכל נכסיו משועבדים לכתובתה.

התחייב בפני עדים

רמב"ם - ניתן להתחייב שיעור כתובה ע"י קנין בפני עדים, כיון שסתם קנין לכתובה

עומד.

נחלקו בביאור דעתו -

◀ מ"מ, **שו"ע** - קנין מועיל לכתחילה ככתובה, כיון שסתם קנין לכתובה עומד.

◀ מהר"ק, **רמ"א** - קנין מועיל רק בשעת הדחק, לפי שכל עוד אין לה כתובה לא סמכא דעתה על העדים שמא ימותו.

◀ ב"ח בשם הסמ"ג - אם זה מקום שנוהגים לכתוב כתובה, קנין בפני עדים לא מועיל אפילו בשעת הדחק כיון שאם ימות הבעל יכולים היורשים לטעון שפרעו את הכתובה ולכן קרעו אותה והאשה לא יכולה לגבות ללא שמוציאה את הכתובה (לקמן סימן ק, סעיף ו. ועיי"ש ברמ"א). אם זה מקום שלא נהגו לכתוב - קנין מועיל.

ח"מ - אין להחמיר במקום מצוות עונה ופו"ר. וכ"ש לאחר תקנת רגמ"ה שאין לגרש אשה בע"כ שאז חיוב כתיבת הכתובה קל יותר כיון שהיא לא קלה בעיניו להוציאה¹.

ערב קבלן

שו"ת רשב"א, **רמ"א** - אם הבעל העמיד לה ערב קבלן (שהערב משועבד ראשון) והתנה שהוא יהיה פטור מלפרוע לה את הכתובה - אסור להשהותה, לפי שאין שעבוד של הבעל לאשה.

ח"מ - אפילו אם הבעל חייב פיצוי מסויים לערב, אסור לקיימה כיון שהשעבוד איננו מהבעל לאשה. כפי שכתב הרא"ש (ב"ק פרק שמיני) שאם מכרה כתובתה - מותר לקיימה, כיון שעדיין לא קלה בעיניו להוציאה שהרי מתחייב ללוקח, אך אם כתבה את הכתובה על שם הלוקח - אסור לקיימה, שנמצא שאין שום שעבוד של הבעל לאשה.

חתימת העדים לפני הקנין או לפני ששמעו מה שכתוב

מרדכי, **רמ"א** - נחלקו הראשונים האם העדים יכולים לחתום רק אחר שהחתן עשה בפניהם קנין לחייב עצמו בכתובה, או שכיון שעסוקים באותו ענין של הקנין יכולים לחתום אף לפני הקנין².

אור זרוע, **רמ"א** - וכן ראוי שישמעו העדים מה שכתוב בכתובה קודם שחותמים. אבל אם נהגו לחתום ללא ששמעו - אין לשנות מנהגם שלא להוציא לעז על כתובות הראשונות.

1. ישועות יעקב (הובא בפת"ש) - רק אם העדים היו יכולים לכתוב והאשה לא ביקשה שיכתבו מוכח שסמכא דעתה וא"צ להזדרז לכתוב כתובה.

2. יד אפרים (הובא בקובץ מפרשים) תמה כיצד יוכלו לחתום על שט"ח קודם שהחתן התחייב, וגורס שלכו"ע מדובר שחותמים אחר הקנין, והדעה השניה רק קמ"ל שאם הקנין ביום והתאריך בכתובה כתוב תאריך של היום הרי זה תקף למרות שהחופה בלילה.

נכתבה ביום ובו התקיימה החופה ונחתמה בלילה

תוספות (גיטין יח.), ב"ש - אם הכתובה נכתבה ביום בו נתקיימה החופה, ונחתמה בלילה - לענין עיקר כתובה - כשרה, ואין זה שטר מוקדם לפי שהחתן התחייב בכתובה משעת החופה בתנאי ב"ד.

לענין תוספת כתובה - פסולה, כיון שחיוב תוספת חל משעת החתימה שהיה בלילה וכתוב בשטר זמן מוקדם של היום הקודם. אמנם אם החתן עשה קנין כבר ביום על ההתחייבות לתוספת, כותבים בשטר את התאריך של הקניין לפי שאז חל החיוב.

(ב) אתפסוה מטלטלים

כתובות ז. - רבי אמי התיר לבעול בעילה ראשונה בשבת, ושאלו אותו הרי אין לה כתובה, וענה להם שהחתן יתפס לה מטלטלין עבור הכתובה.

רמב"ם, **שו"ע** - עצה זו מועילה רק בשעת הדחק כשלא יכול לכתוב כתובה, כגון בשבת. ר"ן - קשה, הרי אסור לעשות מקח וממכר בשבת אף לצורך מצוה, שהרי אסרו לכנוס אלמנה בשבת -

א. מותר להתפס בצנעה.

ב. מדובר שהתפסו לה מטלטלין קודם השבת, ולא הספיקו לכתוב כתובה.

אחריות

כתובות נו: - אין מתפסים לאשה מטלטלין בכתובתה אא"כ הבעל מקבל עליו אחריות מפני אבידה וקיבל עליו להשלים אם ירד המחיר שלהם.

◀ תוספות (כתובות נו:), **שו"ע** - בזה מדובר גם בגמרא כתובות ז. דלעיל.

◀ ב"ש - הרי"ף והרמב"ם השמיטו תנאי זה, כי סוברים שסוגיא זו מדברת כשמתפס מטלטלים במקום כתובה, אבל כאשר מתפס מטלטלים לזמן קצר לא צריך שהבעל יקבל עליו אחריות.

(ג) מתי מועיל תנאי או מחילה

האיסור

כתובות נו: - דעת ר"מ שכל הפוחת משיעור הכתובה בעילתו בעילת זנות. ואף שהתנאי לא מועיל וחיוב הכתובה נותר כשהיה, אעפ"כ זו בעילת זנות כיון שהיא סוברת שאין לה כתובה.

כתובות נו. - הלכה כר"מ בגזירותיו, ולכן אם אבדה הכתובה הבעל צריך לכתוב כתובה חדשה, למרות שיש לה כתובה מתנאי ב"ד.

רמב"ם, **שו"ע** - בין אם אין לה כתובה, ובין אם יש לה כתובה וסוברת שאין לה כתובה, הרי זו בעילת זנות וצריך לכתוב לה כתובה חדשה.

ב"ש - מוכח בשו"ע (ס"ג) שלא סמכא דעתה דוקא אם כתבה התקבלתי (למרות שלא הפסידה כתובתה), אבל אם מחלה בע"פ היא יודעת שיש לה כתובה וא"צ לכתוב כתובה חדשה.

ב"ש - מוכח בשו"ע שלא מועיל להודיע לה שהמחילה לא הועילה, אלא צריך לכתוב לה כתובה חדשה.

החיוב הממוני

עד כאן דנו בשאלה האיסורית, עתה יש לדון בשאלה הממונית האם המחילה או התנאי מועילים להפקיע את החיוב הממוני.

כתובות נו: - נחלקו התנאים -

◀ ר"מ - הפוחת משיעור הכתובה הרי זו בעילת זנות. ובגמרא מבואר שלדעתו התנאי אינו מועיל ('כל הפוחת' דהיינו שרוצה לפחות ולא שפוחת), לפי שכתובה דאורייתא והמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל.

◀ רבי יהודה - רצה כותב לכתולה מאתים והיא כותבת התקבלתי ממך מנה. ובגמרא מבואר שלדעתו המחילה חלה רק בכתב אבל בע"פ א"א מפני שחכמים עשו חיזוק לדבריהם שא"א למחול בע"פ (ואע"פ שזה דבר שבממון)³.

◀ רבי יוסי - המחילה חלה אפילו בע"פ.

שיטת הרמב"ם ושו"ע

רמב"ם, **שו"ע** - הלכה כר"מ גם בסוגיא הממונית, ולכן אפילו אם כתבה התקבלתי יש לה כתובה, לפי שחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה.

הפוסקים הקשו סתירה בדברי הרמב"ם. שכן במקום אחר (יז, ט) פסק שהמוחלת כתובתה אינה צריכה קנין ועדים אלא כשאר כל המוחלים שמהני בדיבור בלבד (וכן פסק השו"ע לקמן סימן ק"ה). ונחלקו בביאור שיטתו -

◀ מ"מ, ר"ן, **שו"ע**⁴ - יש לחלק, כאשר הבעל עומד לגרש אותה או שהיא אלמנה אז היא יכולה למחול אפילו בע"פ כיון שאין איסור להיות ללא כתובה וחכמים לא עשו חיזוק, אבל כאשר הם אינם עומדים להפרד אז תנאי ומחילה אפילו בכתב לא מהני.

3. מרש"י משמע שהחילוק בין כתב לבע"פ, הוא החילוק בין תנאי למחילה, ועיין לקמן בדברי הב"ש בביאור הרמב"ם.

4. שהרי כותב (לקמן סעיף ט') ש'מקצת פוסקים' כותבים שאם מחלה בכתב לאחרי הקידושין הפסידה

ב"ש - קשה, שהגמרא (ב"ק פט:) אומרת שלא תמכור כתובתה לאחר כיון שברור שאח"כ תמחול לבעלה והלוקח יפסיד, והרי לפי הרמב"ם המחילה שלה לא חלה. ◀ ב"ש - יש לחלק בין תנאי ומחילה שבשעת הנישואין שלא מועיל, כיון שנמצא שהוא רוצה לייצר נישואין נגד רצון התורה, ובין מחילה שאחר הנישואין. ולכן אם התחייב בשעת הנישואין ורק אח"כ היא רוצה למחול - יכולה אפילו בע"פ.

שיטת המרדכי והרמ"א

מרדכי, רמ"א (עפ"י ב"ש) - מחילה ותנאי מועילים לפטור את הבעל מכתובה, אך מועילים רק בכתב. שאם מחלה בע"פ יכולה לומר משטה הייתי כך ולא הוי מחילה. והני מילי שיושבת תחת בעלה, אבל אם כבר התאלמנה הוי מחילה אפילו בע"פ, כדמוכח מהא דהיתה תחתיו כ"ה שנה.

ח"מ - צ"ע, שהרי קי"ל שרבי יוסי ורבי יהודה הלכה כרבי יוסי, והוא סובר שמחילה מהני אפילו בע"פ.⁵

ב"ש - אכן פסק כרבי יוסי, שהרי בגמרא (נז.) איתא שמחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי היא דוקא בתחילה אבל בסוף ביאה לכו"ע מחילה בע"פ לא מועילה וצריך דוקא מחילה בכתב, ופרש"י שזה משום שהאשה כבר זכתה בכתובה ואינה מוחלת בקלות ולכן המחילה חלה רק אם כתבה אותה.^{6,7}

שיטת הרא"ש והטור

תוספות (ב"ק פט.), רא"ש, טור - הלכה כר"מ⁸. אלא שאף לדעת ר"מ שתנאי לא מועיל כלל, מחילה מועילה ובלבד שתהיה בכתב⁹. שהרי הגמרא אומרת שחכמים לא תיקנו

כתובתה. משמע שלדעת רוב הפוסקים לא מהני מחילה אפילו לאחר הקידושין והיינו כהסבר ה"ה ברמב"ם שאין יכולה למחול כתובתה כלל.

5. קשה לי, מדוע מקשה כן דוקא על המרדכי, הרי פשוט שהרמב"ם פסק כר"מ. י"ל שא"ש לפסוק כר"מ כיון שהלכה כר"מ בגזירותיו ואפש"ל שה"ה מצד הממוני של העניין (שא"א למחול). אבל אם אם באים לפסוק כרבי יהודה אדרבה מסתבר יותר לפסוק כרבי יוסי.

6. הרמ"א בסימן ק"ה לא השיג על השו"ע שפסק שניתן למחול על הכתובה בע"פ. ולכן גם לשיטתו צריך לתרץ כמבואר לעיל שאם עומד לגרש אותה יכולה למחול בכל אופן, כדלעיל.

7. לפי זה צריך להיות שקודם ביאה תועיל מחילה אף בע"פ, ורק לאחר ביאה תועיל מחילה רק בכתב. וצ"ע שהב"ש מסיים וכותב שהמרדכי סובר שצריך דוקא בכתב ולא נחית לחילוק זה.

8. כן ביאר החזו"א בדעתו. עיין הגהות והערות בטור ס"ק לה.

9. לפי"ז מחלוקת ר"מ ורבי יהודה היא רק במישור האיסורי.

שתמכור כתובתה לאחר כדי לשלם לנחבל, כיון שהיא ודאי תמחול לבעלה, מוכח שיכולה למחול.

סכום הכתובה החדשה

גאונים, **רמ"א** - עיר שכבשה כרכום, נחשבות כל הכתובות בחזקת אבודות (וכן כל השטרי חוב) והבעל חיי לכתוב כתובה חדשה והוא לא יכול למחות מחשש שיהיו בידה ב' כתובות. אם ישנם כתובות שנותרו אזי כותבים את הסכום על פיהן, ואם אין - כותבים עפ"י המנהג. ח"מ - אם מחלה כתובתה - אף לשיטות שמחילה על הכתובה לא מועילה, מ"מ המחילה מועילה לענין תוספת כתובה. וצריך לכתוב לה כתובה חדשה רק על סכום של מנה ומאתים.

מוצל מאש (הובא בפ"ש) - כתב כתובה חדשה בסך נמוך מאשר מה שהיה כתוב בכתובה הראשונה ואח"כ נמצאה הראשונה - אם כתב בכתובה השניה שהכתוב בה הוא עבור הנדוניה ותוספת של הכתובה הראשונה והיא ידעה שכותב סכום נמוך יותר ושתקה, הרי מוכח שמחלה. אבל אם רק כתב סכום חדש בגלל האיסור של להשהות את אשתו ללא כתובה, הרי שכל הכתוב בכתובה השניה הוא עבור עיקר הכתובה ואף שהסכום הזה גדול יותר מאשר עיקר כתובה יש לומר שזו תוספת כתובה, והחזיבים הנוספים שיש בכתובה הראשונה נותרים כשהיו.

לאחר חדר"ג

כתובות לט: - האונס את הבתולה ונשאה א"צ לכתובה כתובה שהרי כיון שהתורה צוותה ל'א יוכל לשלחה' ממילא אינה קלה בעיניו להוציאה. **רמ"א** - לפי זה גם לאחר חדר"ג אפשר להקל בכתיבת הכתובה כיון שאינה קלה בעיניו להוציאה. אבל אין נוהגים כן, ואין לשנות. ח"מ, ב"ש - אין נוהגים כן כי יש לחלק בין איסור דאורייתא לבין איסור של חדר"ג.

(ד) איזה תאריך כותבים בכתובה החדשה?

טור, **שו"ע** - במקרה שהכתובה אבדה, אם יש עדים שיכולים להעיד על תאריך כתיבת הכתובה הראשונה אזי כותבים את התאריך שהיו בכתובה הראשונה, ואם אין עדים על כך - כותבים את הזמן של עכשיו. אבל במקרה שמחלה על הכתובה - כותבים את התאריך של עכשיו¹⁰.

10. וקשה, הרי דעת השו"ע שמחילה לא מועילה אלא רק בעומדת להגרש, וקשה לדחוק שבהכי איירי הכא. בית יעקב - יכולה למחול בעומד וכותב לה כתובה חדשה.

ב"ש - יש הבדל נוסף ביחס לתוספת כתובה, שאם מחלה אין לה תוספת ואם איבדה יש לה תוספת.

ה) מכרה כתובה

ב"ק פט: - שו"ע - אם מכרה כתובה לבעלה צריכה לכתוב כתובה אחרת שהרי אם יגרשנה לא מחוייב לשלם לה, אבל אם מכרה לאחרים - א"צ לכתוב כיון שלא קלה בעיניו להוציאה.

רא"ש, ח"מ - מ"מ לא יכתוב את הכתובה בשם הלוקח, דא"כ נמצא שאין לבעל חיוב כלפי אשתו.

ו) כתובה דאורייתא או דרבנן, סכום הכתובה

כתובות י. - מחלוקת רשב"ג וחכמים אי כתובה דאורייתא או דרבנן.

נחלקו הראשונים כיצד לפסוק להלכה -

◀ רי"ף, רמב"ם, שו"ע - כתובה דרבנן, וממילא מתחייב רק כסף מדינה. נמצא שרק שמינית ממאתים זוז הוא כסף טהור והשאר נחושת, דהיינו 25 זוז מכסף טהור. כל זוז הוא משקל 96 שעורות כסף¹¹, סה"כ 2400 שעורות.

◀ ר"ת (שם) - המנהג לכתוב דחזי ליכי מדאורייתא שהלכה כרשב"ג שהכתובה דאורייתא, ולכן מתחייב כסף צורי שהוא פי שמונה מכסף מדינה, דהיינו סה"כ 19,200 שעורות.
 ◀ רא"ש, רמ"א - אמנם כתובה דרבנן אך כותבים 'דחזי ליכי מדאורייתא' לפי שמתחייב כסף צורי.

כתובת אלמנה

כתובות י. - לכו"ע כתובת אלמנה היא מדרבנן.

תוספות (כתובות סז), רמ"א - באלמנה אף שלא כותבים 'דחזי ליכי מדאורייתא' מ"מ חייב כסף צורי, שהרי מבואר בגמרא שבב"ד של כהנים כתובת אלמנה היא תמיד חצי מכתובת בתולה.

ב"ש - המנהג לשום לאלמנה כחצי של בתולה.

מנהג

רמ"א - במקום שיש מנהג איך לשער סכום הכתובה הולכים אחר המנהג.

מקור: כתובות סו: במשנה - רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה (- ביחס לקופה של בשמים, וה"ה ביחס לשומא של תוספת 1/3 או הפחתת 1/5).

11. הרמ"א והנ"כ האריכו לתרגם את השווי הזה למטבעות שנהגו בזמנם.

מאתים זקוקים¹²

נהגו להוסיף לכלה מאתים זקוקים כסף, נחלקו האחרונים בדינו -
 ◀ ב"ח - מאתים זקוקים כולל בתוכו את עיקר הכתובה.
 ◀ דרישה - מאה זקוקים הוא התחייבות החתן עבור הנדוניה שהכניסה לו, ומאה נוספים
 עבור תוספת שמוסיף החתן, ונמצא שזה מעבר למאתים זוז של העיקר.

שינוי המטבע

ט"ז - אם הוסיפו על המטבע גובה את עיקר הכתובה והתוספת עפ"י המטבע החדש, שהרי
 אם יתן לה עפ"י המטבע הישן לא יהיה בזה מאה זוז. אבל את הנדוניה שזו הלוואה
 שהלוותה לו לא יכולה לגבות כך כיון שיש בזה ריבית. ואף שבתוספת שליש אין איסור
 ריבית, היינו משום שהחתן מתחייב את התוספת מיד ואין בזה אגר נטר, אך תוספת מטבע
 יש בה אגר נטר כיון שבתחילה היה חייב רק במטבע הישן ורק אח"כ התחייב במטבע
 החדש.

זיבורית או עידית

כתובות י. - כיון שכתובה הוא מדרבנן חכמים תקנו שגובה רק מזיבורית.
 תוספות - אף למ"ד כתובה דאורייתא ומעיקר הדין גובה מעידית, חכמים תקנו שתגבה רק
 זיבורית.

ב"ש - היום כותבים בכתובה 'משפר ארג' ולכן גובה עידית, וזה נפק"מ רק לקרקעות
 כי כל מטלטלין הם עידית.

מפותת עצמו

האחרונים דנו מה גובה הכתובה שחייב אדם למפותת עצמו -
 ◀ נוב"י (הובא בפת"ש) - מבואר ברמב"ם (הלכות נערה א, ג) שאם נשא את מפותתו אינו
 משלם קנס אך חייב לה כתובה ככל הבתולות. וקשה, שהרי היא כבר בעולה ודינה
 כאלמנה. ונראה שסובר שהתורה חידשה שכאשר האונס נושא אותה לאשה הוא ישלם
 את הקנס ע"י התחייבות לכתובה של מאתים זוז. ממילא אם אין חיוב קנס כגון שהיא
 בוגרת או שאין עדים - כתובתה מנה ככל בעולה.
 ◀ חת"ס (הובא בפת"ש) - הקנס למפותת הוא פיצוי עבור מה שבעולה אינה רצויה לחלק
 מהבחורים. וכשהיא בוגרת אין לה קנס כיון שהיא ברשות עצמה והיא התרצתה להיבעל
 לו ונמצא שמחלה על הפיצוי. אבל אם שידך אשה ובעל אותה ואח"כ נשא אותה, חייב
 לה כתובה מאתים כיון שהיא מחלה על הפיצוי רק בגלל שסמכה עליו שישא אותה לאשה.

12. רבותינו האחרונים נחלקו בשיעור מאתים זקוקים- עיין פד"ר חלק י"א, עמוד 362.

ז) תוספת כתובה

כתובות נד: במשנה, **ש"ע** - רשאי להוסיף, והתוספת דינה כעיקר לענין ארבע עשר דברים.

אופן כתיבת התוספת

כתובות יב: - כהנים ומשפחות המיוחסות בישראל היו כותבים כתובה ארבע מאות זוז. הקשו הראשונים, מה החידוש הרי כל אחד יכול להוסיף לאשתו בכתובה?
◀ מרדכי, רמ"א בשם י"א - דוקא הכהנים וכדומה כותבים את העיקר והתוספת ביחד, אבל שאר אדם צריך לכתוב את העיקר בפני עצמו ואת התוספת בפני עצמה. אמנם אם כל המשפחה נוהגים בתוספת זו ניתן לכתוב הכל יחד, שזה מה שנאמר בגמרא לגבי משפחות המיוחסות. וכן נוהגים.
◀ ר"ן, רמ"א - כל אדם יכול לכתוב את התוספת והעיקר ביחד. החידוש בכהנים שאפילו אם כתב ארבע מאות 'דחזי ליכי' גובה הכל למרות שלא חזי ליה מעיקר הדין. ועוד שכיון שזה המנהג של המשפחה אפילו אם לא כתב לה כלום גובה ארבע מאות.

ריב"ש, **רמ"א** - היה כתוב בכתובה 'דין נדוניה... והוסיף לה מדיליה...' סכום זה אינו כולל את עיקר הכתובה. אבל אם כתב 'מהר בתוליכי כסף זוזי אלף' - הרי זה כולל גם את העיקר וגם את התוספת.
 ח"מ - כ"ש לפי הנוסח שלנו 'מהר בתוליכי... מאה זקוקים נדוניה ומאה זקוקים תוספת'.

ח) קנין על התוספת

כתובות קב. - מחותנים שמתחייבים בשעת הקידושין זה לזה עבור ילדיהם, ההתחייבות חלה אף ללא קנין.
 נחלקו הראשונים האם זה מועיל גם על התחייבות בשעת הנישואין -
◀ רב האי גאון, שו"ע - א"צ קנין על התחייבות בשעת הנישואין, כפי שקונה בדיבור בשעת האירוסין¹³.
◀ רמ"א (עפ"י ט"ז) - דוקא בשעת הקידושין ההתחייבות חלה ללא קנין כיון שעל דעת זה מתקדשים, אבל התחייבות בשעת נישואין לא חלה כיון שהיו מוכרחים להנשא אחר שהתקדשו.

13. גר"א - יש מקור נוסף לכך, שהגמרא אומרת (דף נד:): פשיטא שאפשר להוסיף, מהו דתימא קיצותא עבדי רבנן. וקשה, וכי יש הו"א שא"א לתת לה מתנה, אלא קמ"ל שמהני גם ללא קנין.

י) כתובות גבוהות יותר

כתובות יב. - בי"ד של כהנים תקנו לכהנות כתובה גבוהה יותר, וכן נהגו במשפחות המיוחסות בישראל.

תוספות - יש ב' חידושים במשנה זו:

א. **שו"ע** - אם מנהג המשפחה של הכלה לתת סכום מסויים אפילו בסתמא גובה סכום זה.

ב. **רמ"א** - אפילו אם כתב 'דחזי לכי', הסכום הנהוג במשפחה הוא ה'חזי ליכיל'.

שו"ת הרא"ש, **שו"ע** - אם במשפחת החתן נהגו לתת כתובה בסכום גבוה יותר עולה עמו ואינה יורדת עמו.

יא) הכל כמנהג המדינה

כתובות סו. - נהגו לכתוב בכתובה תוספת שליש יותר ממה שבאמת הכלה הכניסה בנדוניה, כיון שמצוי להרוויח במעות¹⁴. וגם נהגו לכתוב פחות חומש בשומת המטלטלין שהכניסה כי הם פוחתים וכי נהגו להפריז בשומתם לכבוד הכלה.

שו"ע - יש ללכת עפ"י המנהג הנפוץ בכל המדינה.

ב"ש - מקום שאין מנהג מקובל בשומא, הולכים עפ"י הכתוב בגמרא¹⁵.

רמ"א - הבעל רשאי להחליט שאינו רוצה ליטול אחריות על הנדוניה, ואז אלו נכסי מלוג. כמו כן הוא יכול להחליט לפחות לה ממה שמקובל, ובלבד שלא יפחות ממה שתקנו חכמים, וכן בלבד שיתנה כן בשעת השידוכים. אם לא התנה בשעת השידוכים אלא רק בשעת הנישואין הוא רוצה לפחות, נמצא שכעת הוא חוזר בו ממה שהתחייב בזמן השידוכים וחייב לשלם את שיעור הקנס שנקבע בתנאים.

כתב בכתובה שתקבל את התכשיטים

נחלקו האחרונים מה הדין במקרה שכתב לה בכתובה שתקבל 'סכום מסויים חוץ מתכשיטים', האם כוונתו לתכשיטים שמכניסה בנדוניה או לתכשיטים שקנה לה במהלך הנישואין -

◀ גבעת שאול (הובא בפת"ש סימן צ"ט ס"ק א) - כוונתו למה שהכניסה בשעת הנישואין שהרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

14. פת"ש - אין בזה משום ריבית, כיון שחייב לתת לה את השליש מיד. ואף לפי המנהגים שאם מתה אינו חייב לה שליש, מ"מ אם התגרשה לאלתר ודאי חייב לה.

15. עיין בב"ש שהביא עוד מנהגים בזה.

◀ נוב"י (הובא בפת"ש) - יש להכריע שכוונתו לתכשיטים שקנה לה במהלך הנישואים, שאם כוונתו לתת לה את התכשיטים שהכניסה לו משל אביה זה מיותר, שודאי אשה גובה את נכסי מלוג שלה. ואף שפסק הב"י (חו"מ סימן מ"ב) שאין לנו לדרוש לשונות המיותרים, היינו דוקא כשיש שפת יתר, אבל במקרה שכל המשפט מיותר לכו"ע דורשים. ואמנם קשה, איך יכול להקנות תכשיטים שלא באו לעולם. י"ל שכיון שמגלה בדעתו שרצונו בכך, ממילא מוכח שכאשר קנה לה את התכשיטים במהלך הנישואין כוונתו להקנות לה באופן מוחלט אפילו 'אדעתא למיפק' ודלא כרגילות שאלמנה שמין מה שעליה. ועוד שהרי קיי"ל שהמקנה דשלב"ע, אם תפס הלוקח משבא לעולם - קנה¹⁶.

דקדוקים בכתיבת הכתובה - מבי נשא, גרושה, גיורת, בעולה

רמ"א - אם אביה נתן את הנדוניא כותבים 'דהנעלת לה מבי אבוא' ואם היא יתומה כותבים 'דהנעלת מבני נשא', כדי שאם תמות תוך שנה ידעו להיכן להחזיר את הנדוניה.

רמ"א - צריך לציין בכתובה במקרה שהיא גרושה כדי שכהנים ידעו לא לשאת אותה. חת"ס (הובא בפת"ש) - אמנם התשב"ץ כתב שא"צ לכתוב גרושה, אך זה משום שסבר שהבעל השלישי יבדוק היטב האם התגרשה או התאלמנה מהראשון לפי שאם התאלמנה מהראשון א"כ אסורה לשלישי משום קטלנית. אך כיון שאנו מקילים טובא בקטלנית, לכו"ע צריך לכתוב 'גרושה' ואם לא כתב צריך לכתוב כתובה חדשה. אך אם כתב על גרושה שהיא אלמנה, הכתובה כשרה שהרי הגמרא אומרת (כתובות י:): שאלמנה זה ע"ש שנוטלת מנה, א"כ גם גרושה היא 'אלמנה'.

רדב"ז (הובא בפת"ש) - צריך לכתוב 'גיורת', כדי שאם תנשא לגר ידעו שבתו פסולה לכתחילה לכהונה. ואם היא גם גרושה, א"צ לכתוב גרושה שהרי מכך שכתוב גיורת כבר לומדים שפסולה לכהונה.

נחלקו האחרונים לגבי אשה שהיא בעולה -

◀ ח"מ, ב"ש - צריך גם לכתוב בעולתא אם נבעלה כדי שיבררו שמא נבעלה לפסול לה.
 ◀ בית מאיר (הובא בפת"ש) - נהגו שלא לכתוב בעולתא שלא לבייש. אלא יכתוב פלונית הארוסה, וזה יהיה סימן.

16. אמנם לדעת הש"ך דין זה נובע מצד מחילה ולכן צריך שיתפוס בפני המוכר.

איך סומכים על הכתוב ב'תנאים'

תרומה"ד, רמ"א - אם בכתובה יש עד פסול או שהכתובה אינה מקוימת, הבעל חייב רק את עיקר הכתובה. ואין לחייבו על סמך הכתוב בשטר התנאים, כיון ששם זה קנין אתן ורק כתוב בו קנס אם לא יכתוב כן בכתובה¹⁷.

המנהג כיום לכתוב לכולם כתובה שווה

רמ"א - היום נוהגים לכתוב לכולם כתובה שווה. ואם רוצה לפחות או להוסיף יכתוב כן בשטר נפרד.

יב) חילוקי מנהגים בין המקומות

כתובות נד. - אשת בת מקום אחד שנישאה לאיש ממקום אחר - הולכים לפי מנהג מקומו של הבעל.

שו"ת רשב"א, שו"ע - כאשר יש חילוקי מנהגים, יש ללכת עפ"י המקום בו הם קבעו לגור. ואם לא קבעו לגור במקום מסויים, בסתמא נישאו על דעת המקום של הבעל שהרי הוא יכול להוציא אותה לגור בעירו.

אם מת לפני שהספיק ללכת למקום האחר -

◀ ח"מ - צ"ע, שמא במקרה זה הולכים לפי מקום הנישואין.

◀ ב"ש - הולכים עפ"י המקום שתכננו לגור בו, שעל דעת כן נשא אותה.

יג) עדים פסולים על הכתובה

גיטין יט: - דעת רשב"ג שמחתימים בשטר רק עד שיודע לקרוא מה שכתוב בשטר ולחתום.

שו"ת רא"ש, שו"ע - יש שנהגו שב' עדים כשרים חותמים ואח"כ עדים פסולים חותמים לשם כבוד. אבל במקום שנהגו שרק עדים כשרים חותמים לא יתנו לפסול לחתום ואף לא יתנו למי שאינו יודע לקרוא.

שו"ת הרשב"א, רמ"א - ע"ה שטוען שלא ידע על מה מתחייב לא נאמן שמסתמא העדים הכשרים הודיעו לו מה מתחייב.

¹⁷ עוד שם בתרומה"ד - אם הודה הבעל שהתחייב בקנין, לא מועיל כיון שלא היה בפני עדים כשרים.

והח"מ תמה מדוע צריך עדים.

סימן ס"ז/ כתובת אלמנה וחש"ו

גמרות

כתובות דף י': במשנה **עד** דף יב. במשנה.
כתובות דף צ. קטן שהשיאו אביו **עד** סוף הפרק.
יבמות דף קיב: במשנה **עד** דף קיג. אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל.

ס"ק יסודיים בפת"ש

ס"ק ג.

(א) בתולה מן האירוסין ומן הנישואין

כתובות י': במשנה, **שו"ע** - בתולה מן האירוסין כתובתה מאתים.
כתובות יא. במשנה, **שו"ע** - בתולה מן הנישואין כתובתה מנה.

כתובות יא: **שו"ע** - אפילו אם יש עדים שלא נבעלה - כיון שהתאלמנה או התגרשה מהנישואין כתובתה מהבעל השני רק מנה ואין לבעל השני טענת בתולים. ונחלקו הראשונים בטעם הדין -
◀ תוספות - כיון שהבעל השני אינו סומך על העדים שסובר שאמרו כן לשבחה.
◀ רמב"ם - כיון שתקנו מנה רק למי שאינה בחזקת בעולה.

כתובות יא: - אם יש עדים שלא נבעלה אף אם נמצאת בעולה, יש לה כתובה מנה ואין לבעל טענת בתולים. מקשה הגמרא, וניחוש שמא תחתיו זינתה. ומתרצת שמדובר שקידש ובעל לאלתר.
נחלקו הראשונים בביאור הגמרא -

◀ תוספות - זה פשוט לגמרא שאם היא אשת כהן ונמצאת בעולה היא אסורה לבעלה שיש ספק שמא זינתה תחתיו. הקושיא של הגמרא היא ביחס לכתובה, שראוי שחכמים יתקנו שאם נמצאת בעולה אין לה כתובה כדי שהבעל השני יבוא לבי"ד ויטען שמצאה בעולה ואז יבררו האם נאסרה עליו.

◀ רש"י, רמב"ם, **שו"ע**¹ - הקושיא ביחס לאיסור. מדוע שנינו שאין לו טענת בתולים, הרי באשת כהן צריכה להיות אסורה לו מחשש שמא זינתה תחתיו. אבל הגמרא לא דנה

1. ב"ש- מכך שהשו"ע השמיט את דברי הגמרא שהעמידה שקידש ובעל לאלתר, מוכח שסובר שאין נפק"מ לכתובה אלא רק לאיסור במקרה של אשת כהן.

ביחס לכתובה, שזה פשוט שיש לה כתובה כיון שביחס לכתובה יש ספק ספקא - שמא נאנסה.

ג) גיורת שבויה ושפחה

כתובות יא: במשנה, **שו"ע** - גיורת שנתגיירה פחות מבת ג', ושבויה שנפדתה פחות מבת ג', ושפחה שהשתחררה פחות מבת ג' - כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים. אך אם יותר מבת ג' - חזקתן שהן בעולות וכתובתן מנה ואין להן טענת בתולים.

ד) גדול שבא על קטנה, וקטן שבא על גדולה

כתובות יא. במשנה, **שו"ע** - גדול שבא על קטנה פחות מבת ג' - כתובתה מאתים, כיון שבתוליה חוזרים.

כתובות יא: **שו"ע** - קטן שבא על גדולה - הלכה כשמואל שכתובתה מאתים. תוספות, **שו"ע** - אבל אם השיר בתולים, דינה כמוכת עץ שכתובתה מנה. ב"ש - דינה כמוכת עץ אף לענין שאם לא הכיר בה, אין זה מקח טעות.

ה) נמצאת בעולה או מוכת עץ

כתובות יא. במשנה, **שו"ע** - דעת חכמים שמוכת עץ כתובתה מנה. כתובות יא: **שו"ע** - מסקנת הסוגיא שאם כנסה בחזקת בתולה ונמצאת מוכת עץ זה אינו מקח טעות, וכתובתה מנה. אך אם כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה הרי זה מקח טעות ואין לה כתובה שהרי מבואר במשנה שהבעל טוען שנאנסה עד שלא התארסו 'והיה מקחי מקח טעות'².

ד"מ, ב"ש - כיון שזה מקח טעות גם אין לה תוספת כתובה. ח"מ, ב"ש - לקמן (סימן קט"ז, א) שנינו שאשה שנמצאת חייבי לאוין אין לה כתובה ויש לה תוספת. והטעם הוא שחכמים תקנו כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, וכאן אדרבה ראוי שיוציא אותה. אך תוספת יש לה כיון שיש לה צידוק שלא גילתה לו כי סברה שהבעל יתפייס אף כשיגלה שהיא חייבי לאוין. אבל בנמצאת בעולה אין לו חיבת חופה ובעל לא מתפייס בזה, ולכן היה לה לגלות לו וכיון שלא גילתה הפסידה אף את התוספת.

2. עיין לקמן סימן ס"ח סעיף ח שנחלקו הראשונים האם זה מקח טעות לענין שאין לה כתובה או אף לענין שהקידושין בטלים.

ו) בוגרת, סומא ואילונית

כתובות יא: , **שו"ע** - בוגרת כתובתה מאתים למרות שבתוליה כלים³.

כתובות לו: , **שו"ע** - אשה סומא יש לה טענת בתולים, וממילא ה"ה שיש לה כתובה מאתים. ודלא כסומכוס שסבר שכתובתה מנה כיון שהיא נחבטת ואינה מבחינה שנשרו בתוליה.

כתובות ק: במשנה, **שו"ע** - אילונית אין לה כתובה, אך אם הכיר בה ולמרות זה נשא אותה יש לה כתובה.

ז) שוטה

יבמות קיב: , **שו"ע** - חכמים לא תיקנו נישואין לשוטה כיון שנישואין אלו לא יחזיקו מעמד, ממילא גם לא תקנו לה כתובה.

יבמות קיג: , **שו"ע** (סעיף ה) - נשא אשה שוטה והשתפית - אם רוצה לקיימה יש לה כתובה מנה⁴.

ב"ש - הרב המגיד כתב בדעת הרמב"ם שצריכה קידושין חדשים, כיון שחכמים לא תקנו קידושין לשוטה. אך מדברי השו"ע משמע שפסק שא"צ קידושין חדשים שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

ח) (ט) חרשת

יבמות קיג: , **שו"ע** - חכמים תקנו קידושין לחרש וחרשת. אך לא תקנו כתובה ותנאי כתובה לחרשת כדי שלא ימנעו מלשאת אותה.

אמתחת בנימין (הובא בפת"ש) - דוקא אם התקדשה בעצמה, אבל אם אביה קידש אותה בקטנותה היא מקודשת מדאוריתא ויש לה כתובה.

יבמות קיג: , **שו"ע** - נשא אשה חרשת והתפקחה - אם רוצה לקיימה יש לה כתובה מנה.

יבמות קיג: , **שו"ע** - הבעל של החרשת יכול לכתוב לה כתובה ולשעבד את נכסיו.

3. עיין לקמן סימן ס"ח סעיף ג מחלוקת ראשונים בדינה של בוגרת לענין טענת פתח פתוח וטענת דמים.

4. בפשטות מדובר אף במקרה שכנס את השוטה בעודה בתולה ונבעלה תחתיו ואעפ"כ כתובתה מנה. ולכאורה יש מכאן ראייה לנוב"י לעיל סימן ס"ו סעיף ו ביחס למפותת עצמו. ויש ליישב שלא יקשה לחת"ס, שסברת החת"ס שהיא התרצתה להבעל על דעת שיתן לה מאתים אבל שוטה לא נבעלת על דעת זה. עיין בסוף הסימן מדוע אין להשוות דינים אלו לדין קטן שהשיאו אביו.

(י) חרש

יבמות קיג. **שוי"ע** - חרש לא יכול להתחייב כתובה, לכן אפילו אם התפקח אח"כ פטור מכתובה אא"כ רוצה לקיים שאז מתחייב כתובה של מנה.

יבמות קיג. (עפ"י תוספות), **שוי"ע** - בי"ד כותבים עבור החרש כתובה, כיון שהם כאפוטרופסים של החרשים ועוד שזכין לאדם שלא בפניו.

(יא) קטן וגר

כתובות ז. **שוי"ע** - קטן שהשיאו אביו והקטן כתב לה כתובה עם תוספת, וכשהגדיל קיים אותה - כתובתה קיימת, שעל דעת כן קיים אותה⁵. וכן גר שהתגיירה אשתו עימו, וקיים אותה - כתובתה קיימת. וחייב רק מנה ומאתים אבל לא תוספת.

תוספות, **שוי"ע** - אינו גובה עיקר הכתובה מכח השטר שכתב לה בקטנותו אלא מכח תנאי בי"ד, ולכן גובה רק מלקוחות שקנו אחר שהגדיל ובא עליה.

תוספות, **שוי"ע** - למרות שעתה היא בעולה, כתובתה מאתים כיון שדעתו לקיים אותה כאילו עכשיו תחילת הנישואין.

התגייר עם אשתו

כתובות ז. במשנה - גר שהתגיירה אשתו עמו כתובתה קיימת שעל מנת כן גיירה.

נחלקו הראשונים איזה סכום יש לה בכתובתה -

◀ רמב"ם, **שוי"ע** - יש לה כתובה מנה.

◀ תוספות - יש לה כתובה מאתים.

נחלקו האחרונים בביאור מחלוקת הראשונים -

◀ ח"מ - אין מחלוקת. התוספות מדבר רק במקרה שכתב לה כתובה מאתים בגיותה, ולכן יש לה מאתים לאחר שהתגיירו כיון שמקיים אותה על דעת שעכשיו יהיה כתובתה הנישואין. אך הרמב"ם מדבר רק במקרה שלא כתב לה כתובה, ולכן יש לה מנה שהרי כל גיורת מעל גיל שלוש דינה כבעולה שיש לה רק מנה.

◀ ב"ש - יש מחלוקת. הרמב"ם מדבר אף במקרה שהגר כתב לה כתובה מאתים בגיותו, שהרי בקטן פסק שיש לה מאתים רק מחמת שכתב לה כתובה מאתים, וא"כ אף בגוי מדובר במקרה הזה. אלא ע"כ שלמרות שכתב לה מאתים יש לה רק מנה כיון שהיא

5. מכח אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

6. בית מאיר (הובא בפת"ש) - קי"ל שהמקדש בביאה לוקה, לכן לכתובתה יש לקדשה בכסף, ורק בדיעבד אם בעל אותה אנו אומרים שהיא מקודשת בביאה.

בחזקת בעולה עוד קודם שנישאו. ותוספות חולקים בגלל שאינו ודאי שנבעלה והוא מחזיק אותה כלא נבעלה.

האם מדובר שנשא גויה או ישראלית

◀ י"א בשלטי גיבורים⁶ - מדובר בגוי שנשא בת ישראל והתגייר, אך אם נשא גויה והתגיירו אין משמעות לכתובה שכתב לה שאין כתובה לגויים, ולכו"ע גובה רק מנה.

◀ שלטי גיבורים, ב"ש - מדובר בגוי שנשא גויה והתגיירו, אך אם גוי נשא בת ישראל כיון שהנישואין באיסור אין לה כתובה ולכן כשמתגייר כתובה מנה אפילו אם בשעה שנשא אותה בפעם הראשונה היא היתה בתולה.

הבדל בין גר וקטן ובין חרש ושוטה

הקשו האחרונים, מדוע בחרש שהתפקח ושוטה שהשתפה פסק השו"ע לעיל שיש לה כתובה מנה כבעולה, ואילו בקטן (ואולי אף בגר) כתובתה מאתים?

◀ פרישה - רק קטן חייב מאתים כיון שיודע שיגדל ויגיע לנישואין גמורים.

◀ ב"ש - באשת קטן ובאשת גר מדובר שכתב להם כתובה בקטנותו או בגיותו, שאז מקיים אותה על דעת הכתובה. אבל באשת חרש ושוטה מדובר שלא כתבו לנשותיהם כתובה.

7. מ"ד זה גרס במשנה (כגירסת הרי"ף), 'גר שנתגייר ואשתו עמו'. אבל הגירסא שלפנינו היא 'גר שהתגיירה אשתו עמו' וא"כ מפורש כדעת החולקים.

סימן ס"ח / טענת פתח פתוח ודמים

גמרות

כתובות דף ט. האומר פתח פתוח עד דף יג. ראוה מדברת.

ס"ק יסודיים בפת"ש

ס"ק ב, ד, ה, ז, ח.

(א) התייחדו קודם החופה

כתובות ט: **שו"ע** - שנינו במשנה שביהודה נהגו לייחד את החתן והכלה קודם החופה, ולכן החתן אינו יכול לטעון טענת בתולים. ומקשה הגמרא, אם הוא בא לאסור אותה עליו ולומר שזינתה תחתיו אף ביהודה נאמן מדין שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא, אלא מדובר שהוא בא להפסיד אותה את הכתובה ובזה ביהודה לא נאמן אפילו אם אומר שלא בעל אותה קודם החופה.

והקשו הראשונים, מדוע אנו חושדים אותו שמשקר הרי יש חזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה.

◀ רש"י - אכן לא חושדים שמשקר אלא שטועה, כגון שבעל מתוך חיבה ושכח או שהערה בה ולא ידע ששבר את הבתולים.

◀ תוספות - כיון שהתייחד על דעת שלא יהיה ליבו גס בה וכן המנהג המקובל, ברור לנו שבעל אותה.

ב"ש - נפק"מ במקרה שהתייחדו באופן מקרי ולא מחמת המנהג.

(ב) מקום שנהגו למשמש

כתובות יב: **שו"ע** - נהגו להכניס שושבינים עם החתן והכלה כדי שיבדקו את הסדינים אחר הבעילה, לראות אם יש עליהם דם. וכל שלא מושמש, אינו יכול לטעון טענת בתולים כיון שאנו חוששים שהחתן גרם לכך שלא ימשמשו אותו כדי שיוכל להבריא את הסדין המלוכלך בדם.

ב"ש - וכיון שראינו רמאות אזי אינו נאמן כלל, לא בטענת פתח פתוח ולא בטענת דמים.

ג) בוגרת

כתובות לו. - בוגרת אין לה טענת בתולים. ומקשה הגמרא, שהרי שנינו שנותנים לכלה בוגרת את כל הלילה הראשון מחמת דם בתולים.

נחלקו הראשונים בביאור תירוץ הגמרא -

◀ רש"י, **שו"ע** - אמנם יש לה דם בתולים ויכול לטעון טענת דמים, אבל הפתח פתוח ולכן אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח.

◀ ר"ח (הובא בתוספת כתובות ט.) - לבוגרת לפעמים יש דם בתולים ולכן מקילים לתת לה לילה ראשון, אבל יש בוגרת שאין לה דם ולכן אינו יכול לטעון טענת דמים. אבל כיון שפתחה סתום אפשר לטעון טענת פתח פתוח.

מוכת עץ

◀ תוספות - פתחה פתוח.

◀ ר"ח - פתחה סתום.

ד) בירור המציאות בכל טענה - שמא היא בתולה

כתובות י: - חתן שאמר לא מצאתי דמים, והאשה טוענת שהיא עדיין בתולה - בודקים אותה ע"י שמושיבים אותה ע"ג חבית יין, שאם היא בעולה ריחה נודף.
טור, **שו"ע** - אם א"א לבדוק ע"י חבית, מייחד אותה בפני עדים ובוועל שנית.

נחלקו הראשונים בביאור המקרה -

◀ רמב"ם, **שו"ע** - מדובר שהיא טוענת שהבעל משקר וכלל לא בא עליה. וכיון שיש הכחשה הוא נאמן על עצמו, כדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא והיא אסורה לו. ומה שפסק השו"ע שיכול לבעול אותה שנית, היינו במקרה שיש ס"ס שאז היא מותרת לו, ומה שטען פתח פתוח מצאתי היינו לענין להפסיד אותה כתובתה שלענין זה אין ס"ס.

◀ טור - מדובר שהיא טוענת שהבעל בא עליה בהטיה ולכן חש שהפתח פתוח. וכיון שאין הכחשה אא טוענת ברי והוא לא יודע וטוען שמא היא נאמנת ומותרת לו. ולכן פסק השו"ע שיכול לבעול שנית.

ח"מ - אנו לא בקיאים בבדיקה ע"י חבית.

ה) בירור המציאות בטענה שאין לה דמים - שמא היא דוקרטי או חולה

כתובות י: ,**שו"ע** - חתן שאמר שלא מצא דם - צריך לבדוק שמא היא ממשפחת דוקרטי שאין לה דמים, או שמא היא חולה ולכן אין לה דם. ורק אם נמצא שאין בה את שני הדברים הללו - הרי זו טענה ודינה מתבאר לקמן.
ח"מ, ב"ש - אפילו לא טענה אנו טוענים לה, שהרי אין נזק שנבדוק את הכיוונים הללו.

ו) בירור המציאות בטענה שהפתח פתוח - שמא הטית, בחור שאינו בקי

כתובות י: ,**שו"ע** - חתן שאמר שמצא פתח פתוח מבררים איתו שמא היטה ולכן לא חש בדוחק. אם אומר שברור לא שלא הטה - הרי זו טענה, ודינה מתברר לקמן.

טען פתח פתוח ומצא דם

נחלקו הראשונים מה הדין כאשר טוען שמצא פתח פתוח אך מאידך גיסא יש דם -
 ◀ רש"י (ט.ו)¹, **שו"ע בשם י"א** - אין לו טענה נגדה, כיון שברור שהיא בתולה.
 ◀ ר"ן - כיון שברור לחתן שמצא פתח פתוח שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, ויש לתלות שהיא הביאה את הדם וכדומה. אמנם לענין ממון אינה מפסידה את כתובתה.

ח"מ - קשה, שהרי שנינו בהלכות נדה שכלה מותרת כמה ימים אחר בעילת מצוה אף אם רואה דם בבעילות הנוספות, כיון שדם בתולים שותת כמה ימים. א"כ מוכח שדם בתולים יוצא גם בבעילות הבאות. וא"כ כיצד הדם מוכיח שכנסה בתולה?
 ◀ ח"מ - אינו מוכיח שכנסה בתולה, אלא מחזק את החשש שהפתח סגור והחתן היטה ולכן חשב שהפתח פתוח.

◀ ב"ש - לענין דם בתולים הקלנו אף בביאות נוספות כיון שדם נדה לא שכיח שלא בשעת הוסת, אך לענין לאוסרה ולהפסידה אנו תולים שהוא משקר והפתח סתום.

1. רש"י כתב שהטוען פתח פתוח נאמן לאוסרה עליו רק כאשר אין לו טענת דמים כיון שהיא דוקרטי או אבדה המפה. משמע שאם אינה דוקרטי וכדומה, אזי אם מצא דם אינו יכול לאוסרה ואם לא מצא דם הרי זו אסורה מצד טענת דמים.

אינו בקי

כתובות י. - חתן שאמר שמצא פתח פתוח ואמר ר"נ להלקות אותו. ומקשה הגמרא, והרי ר"נ אמר שנאמן. ומתרצת הגמרא שנאמן ומלקים אותו. ורב אחא מתרץ שאין סתירה, כי כאן בבחור וכאן בנשוי. נחלקו הראשונים בביאור הקושיא של הגמרא, וממילא בתירוץ של רב אחא, וקיי"ל כרב אחא -

◀ תוספות (א), **רמ"א** - הגמרא הקשתה שאם אמר להלקות משמע שהחתן אינו נאמן ומלקים אותו על שהוציא ש"ר. ולפי"ז רב אחא מתרץ שאין סתירה, כי מה שאמר ר"נ שמלקים ואינו נאמן היינו בבחור ומה שאמר שנאמן היינו בנשוי.

◀ תוספות (ב), רמב"ם, **שו"ע**² - לגמרא ברור שהחתן נאמן, הקושיא היא האם ר"נ אמר להלקות או לא. ולפי"ז רב אחא מתרץ שאין סתירה, מה שאמר ר"נ שנאמן ומלקים אותו היינו בבחור שהרי בקי מחמת שבועל בזנות, ומה שאמר שנאמן ולא מלקים אותו היינו בנשוי.

טענת פתח פתוח בזמן שיש חדר"ג

ישועות יעקב (הובא בפת"ש) - לקמן בסימן קע"ח (סעיפים ח-ט) פסק הרמ"א שלאחר חדר"ג בעל לא נאמן לומר שמאמין לע"א שאשתו זינתה, שיש לחשוש שכיון שלא יכול לגרש אותה בע"כ הוא יוצר מציאות שיכול לגרש אותה בע"כ. א"כ לכאורה גם לא יהיה נאמן לטעון פתח פתוח.

א. אה"נ, והרמ"א סמך על מה שכתב לקמן.

ב. נאמן כיון שדיבורו לא אוסר אותה שהרי יכולה להתיר את עצמה ע"י שתטען שנאנסה תחתיו (לקמן סעיף ז תחת הכותרת 'כשהיא טוענת בכרי').

ג. דעת הנוב"י (הובא בפת"ש בסימן קע"ח) שדעת הרמ"א שגם בזה"ז אדם נאמן לומר שראה בעצמו שזינתה ורק אינו נאמן לומר שמאמין לע"א שזינתה. לפי"ז גם נאמן לומר שמצא בעצמו פתח פתוח.

ז) כשטענתו טענה - האם אסורה לו

כתובות ט., **שו"ע** - האומר פתח פתוח מצאתי שוויא אנפשיה חתיכה דאיסורא ואם יש ספק אחד היא אסורה לו. אך אם יש ספק ספקא הרי זו מותרת לו. לכן אם הוא כהן יש

2. השו"ע השמיט את החילוק בין בחור לנשוי, ומשמע שסובר כפירוש זה בגמרא. אמנם עדיין צ"ב שלא הביא את הדין להלקות את הבחור, שהרי לעיל סימן כ"ו סעיף ד ביחס למי שמקדש ללא שידוכים כתב שמכים אותו מכת מרדות.

רק ספק אחד שמא נבעלה קודם האירוסין, ואם הוא ישראל שקידש פחות מבת ג' יש רק ספק אחד שמא נבעלה באונס ולא ברצון.

ראשונים - מדוע אין ס"ס שמא היא מוכת עץ?

א. מוכת עץ לא שכיח.

ב. מוכת עץ אינו גנאי לה, והיה לה לטעון כן בעצמה.

ח"מ, ב"ש - בזה"ז שמקדשים ומיד נושאים, מסתבר שלא הספיקה לזנות תחתיו ולכן אף באשת כהן מותרת לו.

כפיית בי"ד בשויה אנפשיה התיכה דאיסורא

נחלקו הפוסקים (הובא בפת"ש) האם בי"ד כופים לגרש במקרה שהוא נאמן לאוסרה עליו-
 ◀ מהריב"ל - כופים, שהרי הגמרא אומרת ששאחד"א דינו כשני עדים.

◀ מהר"י הלוי - לא כופים, כוונת הגמרא שדינו כשני עדים רק לענין החיוב לצאת ידי"ש.

דינה ביחס לאחרים

נוב"י (הובא בפת"ש) - הגמרא דקדקה לומר 'נאמן לאוסרה עליו' כדי להשמיע ששאחד"א אוסר רק אותה ורק עליו אך אינו נותן לה שם זונה ואינה נאסרת על כהנים אחרים.

תשובה מאהבה (הובא בפת"ש) - יש להסתפק האם נאסרת על היבם (-אחי בעלה). מצד אחד מצינו שסוטה נאסרת על היבם, אך מאידך גיסא שם מדובר שיש עדים וכאן יש רק שאחד"א.

דין הכתובה

ח"מ - בכל המקרים הנ"ל מפסידה כתובתה, לפי שאין ס"ס לענין הכתובה שאם נבעלה קודם האירוסין הפסידה כתובתה אף אם זה היה באונס כדין כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה. עיין לקמן סעיף ט.

ט"ז - אף אם היה לה ס"ס לא היתה גובה את הכתובה כי אין מוציאים ממון מהמוחזק מכח ס"ס.

טענה בברי שנאנסה

נחלקו הראשונים מה הדין כשהיא טוענת בברי שהיא מותרת³ -

3. הראשונים עסקו להדיא במקרה שהיא טוענת שנאנסה ולא נבעלה ברצון. מה הדין באשת כהן שנמצא בה פתח פתוח והיא טוענת שנאנסה קודם הקידושין? כתב הפנ"י שאז לכו"ע אינה נאמנת כי יש נגדה חזקת הגוף, ואין לה חזקת כשרות שתסייע לה כי בכל מקרה היא אשה כשרה שנאנסה. אמנם זה נכון

◀ רבינו יונה, **רמ"א** - האשה נאסרת דוקא אם שותקת או מכחישה שהפתח פתוח, לפי שבהכחשה בין שניהם האישי נאמן על עצמו יותר מכל אחד אחר ולכן אסורה לו מדין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא. אבל אם האשה מודה שפתחה פתוח ואינה יודעת אם תחתיו או לא אלא שטוענת בכרי שנאנסה ואינו ברצון - נאמנת ומותרת לו. והקשה הרא"ש, שמצינו (כתובות יג.) שאשה נאמנת לומר שנאנסה תחתיו רק אם יש לה מיגו של מוכת עץ או חזקת כשרות או חזקת הגוף של בתולה. והרי כאן אין את כל הנ"ל, כי -

א. אין לה מיגו לפי שזה מיגו במקום רוב, שהרי יש רוב שנבעלה ברצון כיון שאונס אינו שכיח ועוד שבדרך כלל יש קול לאונס וכאן אין קול. משא"כ בדף יג. שמדובר שגם הבעל מודה שנבעלה באונס אלא שטוען שנבעלה קודם האירוסין.

ב. אין לה חזקת הגוף, כיון שחזקה זו מועילה כאשר הספק מתי נבעלה, אך כאן ודאי נבעלה תחתיו (התקדשה פחות מבת ג') והספק האם זה היה באונס או ברצון.

ג. אין לה חזקת כשרות, כיון שיש רוב ברצון ורוב עדיף מחזקה.

◀ רא"ש - נאמנת מכח ברי ושמא, למרות שאין לה חזקת כשרות ואין לה מיגו.

◀ נוב"י, פנ"י (הובא בפת"ש) - נאמנת מכח שיש לה חזקת כשרות. ואף שנגד טענת 'נאנסתי' שלה יש רוב של רצון - כבר כתבו התוספות שרוב זה הוא רוב קלוש ולכן אשה מותרת בס"ס (- שאחד הספיקות הוא ספק אונס) אף שזה נגד הרוב. לכן במקום שהתייחדה עם איש זר וטענה שנאנסה, איבדה את חזקת הכשרות ולכן נאמנת רק במיגו שאמרה שלא נבעלה⁴.

◀ כנסת יחזקאל (הובא בפת"ש) - נאמנת מכח מיגו שהיתה אומרת שנבעלה בקטנותה ברצון אלא שפיתוי קטנה הוא אונס ולכן מותרת לבעלה, ואין רוב נגד בעילה זו. אך אם אין לה מיגו אינה נאמנת, כיון שנגד טענת נאנסתי יש רוב ועוד שיש לחשוש שטוענת כן כדי להמלט מבושה.

אם חזקת כשרות היינו חזקת צדיקות, אבל אם חזקת כשרות היינו שתשאר כשרה לבעלה יש לה חזקת כשרות.

4. נוב"י - לכאורה לפי זה אם היא אשת כהן טוענת בכרי שמותרת בגלל שזינתה תחתיו ברצון קודם האירוסין - אינה נאמנת שאיבדה את חזקת הכשרות שלה. אמנם למעשה נראה שנאמנת, שכיון שנאמנת לומר שנאנסה שלא תחתיו מחמת חזקת כשרות, נאמנת במיגו גם לומר שזינתה ברצון שלא תחתיו.

◀ מ"מ בשם הרמב"ם⁵ - מכך שהרמב"ם כתב בצורה סתמית שהיא אסורה לו ולא חילק, מוכח שסובר שטענת ברי שלה לא מועילה⁶.

טענה בברי שפלוני אנס אותה

מהר"ם אלשקר (הובא בפת"ש) - אף לדעת רבינו יונה שנאמנת היינו משום שהיא טוענת ברי והבעל טוען שמא, אבל אם היא טוענת שפלוני אנס אותה ואותו פלוני בא בפנינו ומכחיש אותה - אינה נאמנת, שאז מוגדר כאילו הבעל טוען ברי נגדה.

נובי" (הובא בפת"ש) - דבריו אינם ברורים, שכן שאחז"א מועיל רק כלפי עצמו ולא כלפי אחרים. ואף לדעת מהר"ם יש לומר שאינה נאמנת דוקא אם פלוני (-הבעל) טוען שבא עליה ברצון שאז מכחיש את עיקר ההיתר שלה, אבל אם טוען שלא בא עליה היא נאמנת.

עיתים שוטה שנבעלה

תוספות (כתובות ט.) - מדוע במקרה שקיבלה קידושין פחותה מבת ג' נאסרת מחמת הספק שמא נבעלה ברצון, הרי יש לה חזקת כשרות. וי"ל שנגד חזקת כשרות יש רוב, שרוב נשים שנאנסות יש קול, וזו שאין לה קול כנראה שנבעלה ברצון.

הקשו האחרונים (הובאו בפת"ש), מדוע לא נלך עפ"י חזקת הכשרות ונאמר שנבעלה בהיותה קטנה, שאז אף שזה מוגדר הלכתית כאונס אין קול כיון שהיא נבעלת ברצון ואינה צועקת וכדומה?

◀ פנ"י ועוד - מול חזקת כשרות יש חזקת הגוף שנבעלה בהיותה גדולה, שנולדה בתולה ונותרה בתולה עד הזמן המאוחר ביותר האפשרי. וכיון שחזקת הגוף עדיפה, נמצא שיש לנו להניח שנאנסה בהיותה גדולה, וא"כ היה עליה לצעוק וכיון שאין קול יש רוב נגדה.
 ◀ כנסת יחזקאל - מוכח שהרוב אינו מחמת שהיא צועקת בשעת האונס, אלא מחמת שהיא מספרת אח"כ ואינה בושה כיון שאין לה גנאי בזה. ולכן גם בפיתוי קטנה אין לה גנאי ומספרת לאחריים ויש רוב נגדה.

נפק"מ למחלוקת זו במקרה של אשה שהיא עיתים שוטה עיתים שפוייה ונבעלה ברצון, ויש בפנינו ספק האם נבעלה בזמן שהיא שוטה ואז קיי"ל (לקמן סימן קע"ח, סעיף ג) שפיתוי קטנה אונס הוא וכ"ש פיתוי שוטה, או שמא נבעלה בזמן שהיתה שפוייה ואז היא נאסרת לבעלה.

5. השו"ע השמיט את הדיון בזה, ונראה שזה משום שסובר שהלכה כדעה זו.

6. הנובי" פקפק בדיוק זה בדעת הרמב"ם, שכן דרך הרמב"ם להביא רק את ההלכות המפורשות במקורותינו, ולא דינים מחודשים אף שהם מוכרחים ומסתברים.

◀ ברית אברהם - מותרת, כיון שחזקת הכשרות אומרת לנו להכריע שנבעלה בזמן שהיתה שוטה. ואין לומר שיש רוב נגד חזקה זו, כיון שהרוב מתבסס על מה שהיא צועקת וכיון שהיא שוטה היא אינה יודעת לצעוק.

◀ כנסת יחזקאל - אסורה, שאין ללכת אחר חזקת הכשרות כיון שיש רוב שאם היתה נבעלת בעת שהיא שוטה לא היתה מתביישת ללכת ולספר לחברותיה.

נקודות נוספות מדברי שו"ת ברית אברהם -

א. אין משמעות לשאלה האם רוב הזמן היא שוטה או רוב הזמן היא שפויה, כיון שדין רוב נאמר בחפצים ולא בזמן.

ב. יתכן שאף לדעת הרמב"ם שסובר שפיתוי קטנה אינו אונס, מ"מ פיתוי שוטה אונס כיון שלשוטה יש פחות דעת מקטנה. ועוד שחידש מהרי"ק שכדי להאסר לבעלה צריכה כוונה למעול מעל, ובשלמא בקטנה אפשר שעושה כדעת הבעל שרצונו למעול, אבל שוטה אין בה דעת להבעל על דעת הבעל.

ג. אף לפי הדעות שלא נאמנת בטענת ברי, יתכן שכאשר היא מעוברת נאמנת לומר שנבעלה בהיותה שוטה. שהרי קיי"ל שאשה מזנה מתהפכת ומזנה אף אם נאנסת, וכיון שזו לא התהפכה שהרי התעברה מסתבר שנבעלה בעת שהייתה שוטה.

ע"א מעיד שנאנסה

נוב"י (הובא בפת"ש) - יתכן שאף לדעת הרמב"ם שהיא אינה נאמנת בטענת ברי, ע"א נאמן כדין ע"א נאמן באיסורים.

פיתוי קטנה

רש"י, **רמ"א** - קיי"ל (לקמן קע"ח סעיף ג) שפיתוי קטנה אונס הוא. ולכן אם קידש פחותה מבת ג' והיא עדיין קטנה - מותרת, שהרי אין להתסתפק שמה זינתה ברצון כי כל בעילה של קטנה מוגדר כאונס.

תוספות (הובא בח"מ) - מדוע האשה אסורה אם קיבלה קידושין פחות מבת ג' והיא כעת גדולה, הרי ספק באונס ספק ברצון, ואף את"ל ברצון ספק בעודה קטנה שאז פיתוי קטנה אונס הוא. וי"ל שאינו מועיל כס"ס כיון שזה משם אחד.

ח) כשטענתו טענה - האם מקבלת כתובה

כתובות י., **שו"ע** - כיון שכתובה דרבנן הם אמרו והם אמרו, שאם אומר פתח פתוח מצאתי נאמן. ואין לומר מה הועילו חכמים בתקנתם, כי יש חזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה וזה מוכיח שכשטוען שמצא פתח פתוח הרי הוא דובר אמת.
ר"ן, ב"ש - אם לא טרח בסעודה, אינו נאמן להפסידה כתובתה.

- ◀ תוספות - הבעל נאמן רק אם באמת יש לו הפסד במה שטען 'פתח פתוח', דהיינו אם - א. אם האשה נאסרה עליו, כגון שיש רק ספק אחד.
 ב. למ"ד שכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה הוי מקח טעות, ונמצא שהוא צריך לקדש אותה מחדש ולעשות סעודה חדשה.
- ◀ רמב"ם, רמ"א - הבעל נאמן אפילו אם היא לא נאסרה עליו, ואף שנמצאת בעולה אין זה מקח טעות ולא צריך קידושין חדשים אלא כתובתה מנה.
 ונחלקו האחרונים בדעת הרמב"ם, איזה הפסד יש לבעל שגורם לכך שתהיה לו נאמנות בטענתו?
- ◀ ח"מ - אכן הבעל לא נאמן, אלא מדובר שהיא מודה שהיתה בעולה, ולכן מפסידה את כתובתה. אבל אם היא טוענת שהיתה בתולה, הבעל חייב לה כתובה מאתים שאין לו נאמנות.
- ◀ ב"ש (עפ"י בית מאיר) - הבעל נאמן, כי אדם לא טורח בסעודה ואח"כ הופך את שמחתו לאבל (כלשון הרמב"ם אישות יא, יד).

דין תוספת כתובה

גאון, שו"ע - מפסידה רק את עיקר הכתובה, אבל את התוספת אינה מפסידה כיון שזו אינה תקנת חכמים אלא חיוב גמור מדאורייתא ככל המתחייב להבירו.
 ב"ש - י"א שבטענת דמים נאמן להפסיד אותה גם את התוספת, כיון שזו טענה שיש לה רגלים שהרי שמציג סדין ללא דם. ואפשר לומר קים לי כדעה זו.

נודע שהיא בעולה

רמב"ם, שו"ע - אם נודע בעדים שהיתה בעולה או שהיא הודתה בכך, הפסידה כתובתה ותוספת כדין כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה. ולכן אם הוא טוען שהיתה בעולה, אזי אף שהיא גובה את התוספת היא צריכה להשבע כדין 'אשתבע לי דלא פרעתיך'.
 ח"מ - כשהיא תובעת את הכתובה והוא נפטר מחמת שטוען שהיתה בעולה, לכאורה הוא צריך להשבע היסת, אך כיון שיש חזקה שמסייעת לו פטור מהיסת.

ח"מ (עפ"י בית יעקב), ב"ש - קשה, מדוע בנמצאת בעולה מפסידה תוספת כתובה, ואילו בנמצאת חייבי לאוין לא מפסידה תוספות (לקמן סימן קט"ז)? וי"ל שכיון שזה מקח טעות היא כלל לא נשואה, ואדעתא דהכי לא התחייב לה תוספת וכמו אשה שנמצאת בעלת מום, משא"כ בנמצאת חייבי לאוין שהנישואין חלים.

ט) אשה שטוענת בברי⁷

כתובות יג., שו"ע - אם האיש טוען שנבעלה קודם האירוסין והיה מקח טעות והיא טוענת שנאנסה תחתיו, וכן אם האיש טוען שהיא דרוסת איש והיא טוענת שהיא מוכת עץ - דעת ר"ג שהיא נאמנת וכתובתה מאתים⁸. ומבאר הגמרא שאע"פ שברי ושמא לאו ברי עדיף, היא נאמנת מאחד משני טעמים:

א. מיגו שהיתה אומרת מוכת עץ אני תחתך וכתובתי מאתים.
 ב. יש לה חזקת הגוף שהיתה בתולה בזמן האירוסין. ואם שניהם אומרים שהמקרה ארע קודם האירוסין, והוא טוען שנבעלה והיא טוענת שהוכתה ע"י עץ היא נאמנת מכח חזקת כשרות⁹.

ב"ש - יש נפק"מ בין הטעמים במקרה שהיא טוענת שהיא מוכת עץ תחתיו והוא טוען שהיא מוכת עץ קודם הנישואין, שאז אין לה מיגו אבל יש לה חזקה. והרי"ף פסק כטעם של חזקה, והרמב"ם פסק כטעם של מיגו.

חילוק בין סוגי טענת ברי

תוספות (ט:) - מבואר במשנה הנ"ל (יג.) שכאשר הבעל טוען שמצא פתח פתוח והיא טוענת משארסתני נאנסתי או מוכת עץ אני תחתך נאמנת וכתובתה מאתים. וקשה שהרי בגמרא (ט:) מבואר שכאשר הוא טוען פתח פתוח מצאתי נאמן להפסיד אותה את הכתובה מכח חזקה שאין תורה בסעודה ומפסידה. יש לחלק, במשנה מדובר שהיא טוענת טענות שלא מכחישות את הבעל ולכן היא נאמנת, ואילו בגמרא מדובר שהיא מכחישה אותו שטוענת שהוא בעל אותה באירוסין או שטוענת שהיא עדיין בתולה ולכן אינה נאמנת. ומקשה התוספות, א"כ תהיה נאמנת בטענתה (- בתולה או נבעלתי לך באירוסין) מיגו שהיתה טוענת טענה שאינה מכחישה אותו (-נאנסתי תחתך או מוכת עץ אני תחתך)?
 א. זה מיגו במקום חזקה שאינו תורה בסעודה ומפסידה.

-
7. לעיל (סעיף ז) הובאה מחלוקת ראשונים האם נאמנת בטענת ברי, היינו במקרה שיש ספק אחד והיא נאסרת על בעלה, ודנו הראשונים האם טענת ברי יכול להתיר אותה לבעלה. בסעיף שלנו מדובר שיש ס"ס והיא ודאי מותרת לבעלה אלא שהיא מפסידה את הכתובה כי כתובה דרבנן והם אמרו והם אמרו (או מכח שאין ס"ס - שהרי אם נבעלה ברצון בין תחתיו ובין שלא תחתיו אין לה כתובה), והדיון האם טענת ברי שלה יכולה להועיל לה שתזכה בכתובה.
8. ב"ש - אבל אין לה תוספת שהרי הודתה שהיתה בעולה קודם הנישואין, ואת תוספת הכתובה הבעל מתחייב בשעת הנישואין אם היא בתולה.
9. כן הוא בסוגיא לפי ר"מ שסובר שמוכת עץ כתובתה מאתים, אבל להלכה מוכת עץ כתובתה מנה ולכן נאמנת בכה"ג גם מכח מיגו.

ב. לא אומרים מיגו להוציא (- אמנם במשנה הנ"ל מבוואר שהיא נאמנת מכח מיגו, צ"ל שמיגו במקום חזקה מועיל בברי ושמא ולא בברי וברי).
ג. (מובא בב"ש ולא בתוספות) נוח לה יותר לטעון שהיא בתולה מאשר לטעון שנאנסה, ואינה יכולה לטעון מיגו דמוכת עץ כיון שזה לא שכיח.

כאן נמצאו כאן היו

כתובות עה: - אם המום נמצא בזמן שהיא מאורסת ויש ויכוח אם נולד המום קודם האירוסין והוי מקח טעות או לאחר האירוסין - אנו תולים שכאן נמצאו כאן היו ברשות האב קודם האירוסין והוי מקח טעות. אך אם נמצאו אחר הנישואין אנו תולים שנולדו ברשות הבעל, והקידושין קיימים.

ב"ש - ה"ה אם התגלה בזמן האירוסין שפתחה פתוח, תולים שזה ארע ברשות האב קודם האירוסין והוי מקח טעות.
עיינ בהרחבה לקמן סימן קי"ז סעיפים ה-ט.

דין 'רוצה לקיימה' התבאר לעיל סעיף ה'.

(י) עד מתי יכול לטעון

יבמות קיא: , שו"ע - אם התייחדו ודאי בא עליה, ולכן יכול לטעון טענת בתולים רק לאלתר שודאי בודק אותה בזמן הבעילה ואם לא טען לאלתר מוכח שהתפייס. אם לא התייחדו יכול לטעון אף לאחר כמה שנים, שיתכן שרק אז בעל אותה.

תוספות, ב"ש - יש להסתפק האם מסתמא אומרים שהתייחדו מיד, או שצריך עדים שראו שהתייחדו.

ב"ש - הגמרא דנה לענין להפסיד אותה את הכתובה, שאחר זמן אינו נאמן. אבל לענין לאסור אותה עליו הוא נאמן לשווייה אנפשיה חתיכה דאיסורא ולטעון 'שלא בא עליה למרות שהתייחדו ועתה שבא עליה גילה שאינה בתולה' ולכן היא אסורה עליו.

סימן ס"ט/ חיובי הבעל לאשתו ולבניו

גמרות

כתובות דף מז: חייב במזונותיה עד דף מח. רבי יהודה אומר.
כתובות דף פג. במשנה עד דף פד. במשנה.

ס"ק יסודיים בפת"ש

ס"ק ב, ג.

א (ב) הבעל מתחייב עשרה דברים

רמב"ם, שו"ע - בעל חייב לאשתו עשרה דברים והם מתנאי כתובה -

1. מזונות
2. כסות
3. עונה
4. רפואה
5. עיקר כתובה
6. פרקון
7. קבורה
8. מזונות ומדור האלמנה
9. מזונות לבני נוקבן (- עד שיתארסו)
10. בנין דיכרין

מקורם של חיובם אלה ופרטיהם יתבארו בעז"ה כל אחד במקומו בהלכות כתובות.
כמעט כל החיובים הם מדרבנן. ביחס לחיוב עיקר כתובה עיין לעיל סימן ס"ו סעיף ו.

תוקף חיוב מזונות כסות

כתובות מז: - נחלקו שלושה תנאים בפירוש הפסוק 'שארה כסותה ועונתה לא יגרע'. לכל הדעות כסות כמשמעו, נחלקו האם שאר ועונה היינו כסות או שאחד מהם זה תשמיש ואחד מהם זה מזונות.

הראשונים נחלקו למעשה ביחס למזונות כסות ותשמיש -

- ◀ רמב"ם - שלושתם מדאורייתא שנאמר 'שארה כסותה ועונתה לא יגרע'.
- ◀ רמב"ן, ר"ן - רק עונה דאורייתא (שארה היינו בקירוב בשר, כסותה היינו שישמש על מיטה מוצעת ולא על הקרקע).

מזונות וכסות דרבנן - שהרי שנינו שתיקנו מזונות תחת מעשה ידיה משמע שמזונות מדרבנן. וכיון שחיוב כסות לא הוזכר במשנת 'נשאת יתר עליו הבעל' משמע שזה נכלל בחיוב מזונות, וא"כ גם חיוב כסות הוא מדרבנן.

◀ מ"מ¹ - כסות זה דאורייתא שהרי כל התנאים מסכימים לזה. עונה היא ג"כ מדאורייתא - שהרי שני התנאים מסכימים לזה, וראב"י הוא יחיד. אך מזונות הם מדרבנן, למרות ששני התנאים מסכימים שזה דאורייתא, ראב"י וסתמא דהש"ס כנ"ל מסכימים שזה מדרבנן.

ג) וזכאי לקבל ארבעה דברים

רמב"ם, שו"ע - הבעל זכאי לארבעה דברים מתנאי כתובה ואפילו לא נכתבו:

1. פירות
 2. ירושת אשתו
 3. מעשה ידיה
 4. מציאתה
- מקורם של חיובם אלה ופרטיהם יתבארו בעז"ה כל אחד במקומו בהלכות כתובות.

ד) איני ניזונת ואיני עושה

כתובות נח: , שו"ע - הלכה כרב הונא שיכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה, כיון שהתקנה נתקנה לטובתה שתקנו לה מזונות ומשום איבה תקנו לבעל את מעשה ידיה. ח"מ - לקמן (סימן פ) פסק הרמ"א (כדעת הר"ן, הו"א של תוספות) שהאומרת איני ניזונת ואיני עושה נפטרת רק מטווייה אבל חייבת בשאר מלאכות הבית.

האם יכולה לחזור ולומר הריני ניזונת ועושה

רמ"א מביא ב' דעות אם יכולה לחזור בה ולומר שרוצה להיות ניזונת ועושה -

◀ ר"ן - לא יכולה, דא"כ יפסיד הבעל שכל פעם שלא יהיה לה מלאכה תיזון ממנו, וכשיהיה לה תיקח לעצמה.

1. הב"ש כתב שכן כתב הרא"ש. אך לכאורה מצינו רק שהרא"ש כתב שמזונות מדרבנן. מנין שסובר שכסות זה דאורייתא. צ"ב. ואפשר לומר שהסברא היא שכסות נצרכת יותר כיון שע"י שיש לה כסות יכולה לצאת ולטרוח למצוא מזונות. ועוד שיותר מצוי שיתנו לה מזונות משיתנו לה כסות (הרב ניסים כלפון).

◀ תוספות (כתובות מז:), רא"ש - יכולה, לפי שיש קצבה למזונות ולמעש"י לכל שבוע בפני עצמו וא"כ כל שבוע עומד בפני עצמו. ועוד שאין זה הפסד לבעל שהרי אם נותן מקבל ואם לא נותן לא מקבל.

ב"ש - נקודת המחלוקת שלהם היא האם כסות בכלל מזונות. דעת הר"ן שכסות בכלל מזונות ומעש"י נתקן עבור שניהם ולכן א"א לומר שחלק מהזמן תפסיק את ההסכם שהרי חיוב כסות אינו שבוע מול שבוע. ואילו דעת התוספות שמעש"י נתקן רק עבור מזונות.

דין הכסות

ר"ן, **רמ"א** - אם אמרה איני ניזונת ואיני עושה, הבעל פטור גם מלתת לה כסות. ב"ש (ס"ק א) - צ"ע שהרמ"א סתם כר"ן, שהרי לדעת המ"מ כסות היא דאורייתא ומזונות דרבנן ולדעת הרמב"ם אלו ב' דינים דאורייתא שונים².

צאי מעשה ידיך במזונותיך

כתובות ע:; **שו"ע** - הבעל לא יכול לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך בדלא ספקה³.

נחלקו הראשונים האם בדספקה יכול לומר לה כן בעל כרחיה -

◀ ר"ן, **רמ"א** - בדספקה יכול לומר לה בע"כ. ולכן אף אם לא ספקה, יכול לכוף אותה לקבל ממנו את ההפרש בלבד.

◀ רש"י (כתובות קז. עפ"י הבנת הב"ש) - גם בדספקה יכול לבטל את ההסכם רק אם היא מסכימה לכך.

בית מאיר (הובא בפת"ש) - רש"י וסיעתו אמרו שצריך את הסכמתה דוקא כאשר הוא יוצא למדינת הים או שרוצה להסתלק מחיובו למזונות לעולם, שאז יש לחשוש שמעשה ידיה לא יספיקו ותמות ברעב, אבל כאשר הוא כאן ומסתלק לזמן קצוב לכו"ע יכול לומר צאי מעשה ידיך בע"כ.

2. אולי י"ל שכאשר חכמים תקנו מעש"י לבעל משום איבה הם עשו זאת מכיון שנוצרת איבה גם מפאת מה שהוא חייב לה מהדין וגם מפאת מה שהוא חייב לה מהתקנה.

3. שם בגמרא מבואר שיכול לומר לה צאי מעשה ידיך למרות שלא ספקה לדברים קטנים, אך זה משום שמדובר שהבעל לא מחוייב בדברים הקטנים כיון שמחלה עליהם או משום שאינו מחוייב בהם כשהיא תחתיו (עיי"ש בתוספות).

ה) לבטל הסכמים אחרים

פירות תחת פרקונה

תוספות (כתובות מז:), **שו"ע** - א"א לבטל הסכם של פרקונה תחת פירותיה, מכמה טעמים - א. כיון שהיא מפקיעה בזה את התקנה לעולם, שהרי כל הפירות של ימי חייה הם תחת פרקונה.

ב. שלא תטמע בין האומות.

ג. כבר זכה הבעל בפירות, שהרי זכה בקרקע.

ד. ר"ן - מפני שההסכם הוא לטובת שניהם, שהיא רוצה שלא להיות בשביה, והוא רוצה שתהיה לו אשה לשמשו⁴.

קבורתה תחת כתובתה

ר"ן, **רמ"א** - א"א לבטל הסכם קבורה תחת ירושת הכתובה מכיון שזה הסכם לטובת שניהם.

ו) ז' ג' דברים שא"א להתנות לבטל

רמב"ם, **שו"ע** - תנאי מועיל בכל החיובים חוץ מאשר:

1. עונה

כתובות נו., **שו"ע** - האומר לאשה הרי את מקודשת ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה, דעת רבי יהודה שבשאר וכסות תנאו קיים אך בעונה תנאו בטל, לפי שא"א למחול על עונה כיון שאיננה חיוב ממוני. ואף שאשה יכולה לאפשר לבעלה לצאת לסחורה וכדומה, זה לא משום מחילה אלא שאין חיוב כל עוד היא לא רוצה בזה, אך ברגע שתרצה יחזור החיוב.

2. עיקר כתובה

כתובות נו.; **שו"ע** - אמר ר"מ כל הפוחת לכתולה ממאטים ולאמנה ממנה הרי זו בעילת זנות. ומדייקת הגמרא מהלשון 'כל הפוחת' שלמרות שרוצה לפחות אינו יכול לפחות. (עיין לעיל סימן ס"ו).

ב"ש - למרות שהוא דבר שבממון חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. ממילא למ"ד מזונות וכסות דרבנן אף בהם לא יועיל תנאי⁵.

4. תוספות כותב שזו תקנה לטובת האשה בלבד, ולכן נצרך לתירוץ אחרים.

5. לכאורה יש לחלק שרק בכתובה תקנו כן משום שלא תהא בעילתו בעילת זנות. וצל"ע.

3. ירושת הבעל את אשתו

כתובות פג. במשנה - דעת רשב"ג שאם אדם מתנה שאשתו לא תירש אותו התנאי בטל כיון שהתנה על מה שכתוב בתורה.

נחלקו הראשונים כיצד לפסוק להלכה -

◀ בה"ג - הלכה כרשב"ג. ואעפ"י שקיי"ל שהמתנה על מה שכתוב בתורה בממון תנאו קיים, אינו יכול להתנות על הירושה כיון שאף לאחר הנישואין אין לבעל כלום בירושתה ולכן לא יכול להתנות על זה.

◀ רמב"ן, **שו"ע** - לפני האירוסין אינו יכול למחול כיון שאין לו שייכות בזה. לאחר נישואין לא יכול למחול כיון שהוא כבר ראוי לירש. אך בזמן האירוסין יכולים להתנות שלא יהיה לו ירושה ממנה⁶. וכן מבואר בגמרא בדף פג. שאדם מתנה על נחלה הבאה לו ממקום אחר שלא יירשנה.

קנין

בית מאיר (הובא בפת"ש) - גם קנין לא יועיל במקרים הללו, שכן ביחס לעונה זה קנין דברים שהקנין מתייחס למעשה שיעשה או לא יעשה, וביחס לכתובה חכמים לא איפשרו למחול משום שזה ביאת זנות, וביחס לירושה גם קנין לא יועיל קודם שנתארסה או אחר שנישאה. אמנם יועיל קנין להתחייב לתת את הירושה ליורשי האשה.

אשה כשירה

תנא דבי אליהו, **רמ"א** - אשה כשרה זו שעושה רצון בעלה.

6. צ"ב, מדוע שאר תנאי כתובה שונים מזה שאמרנו בצורה סתמית שיכול להתנות עליהם?